

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**

Κουτσοθανάση Αθανασία

Α.Μ. : 1074

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας:

Η ανανέωση των Λαογραφικών Σπουδών στην Αμερική τη δεκαετία του 1960 (Dan Ben-Amos, Alan Dundes, Roger D. Abrahams)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια :

Καπλάνογλου Μαριάνθη, Αν. Καθηγήτρια Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Εξεταστική επιτροπή:

Χρυσανθοπούλου Βασιλική, Επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α,

Κατσαδώρας Γεώργιος, Επίκ. καθηγητής Λαογραφίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίο Αιγαίου

ΑΘΗΝΑ 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στις Λαογραφικές σπουδές και εφαρμογές του λαϊκού πολιτισμού. Στο πλαίσιο της επιτεύχθηκε μια πρώτη γνωριμία με την αμερικανική Λαογραφία, τις θεωρίες, τη θεματολογία και τη μεθοδολογία που αναπτύχθηκαν στη λαογραφική επιστήμη τη δεκαετία 1960 στις Η.Π.Α. Πρόκειται για ένα εγχείρημα πολλαπλά χρήσιμο αν και αρκετοί Έλληνες λαογράφοι είναι εξοικειωμένοι με την αμερικανική λαογραφική βιβλιογραφία και τη χρησιμοποιούν στο έργο τους, κανένα έργο της Αμερικανικής Λαογραφίας δεν έχει μεταφραστεί μέχρι τώρα στα ελληνικά, παρά μόνο σποραδικά (Dundes 2002:73-88) και το πιο πρόσφατα ένα κείμενο του Dan Ben-Amos, το οποίο δημοσιεύτηκε στα αγγλικά αλλά και σε ελληνικό τόμο (Ben-Amos 2017:83-121) . Η έλλειψη μεταφράσεων δυσχεραίνει την επαφή του ελληνικού επιστημονικού κοινού με αυτόν τον χώρο σκέψης. Η εργασία μου επομένως μπορεί να αποτελέσει εφαλτήριο για τέτοιου είδους επικοινωνία.

Για την επιτυχή εκπόνησή της επιθυμώ και χρειάζεται να ευχαριστήσω όλους τους ακαδημαϊκούς μου καθηγητές και συνεργάτες που συνέβαλαν με τον δικό τους τρόπο ο καθένας στην υλοποίηση της παρούσας εργασίας και κυρίως την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Μαριάνθη Καπλάνογλου, όχι μόνο για την ανάθεση και επίβλεψη της εργασίας μου αλλά διότι αποτέλεσε εμπνευστή και μέντορά μας σε όλη τη διάρκεια σπουδών μας διδάσκοντας όχι μόνο τη λαογραφική επιστήμη και τη μεθοδολογία της αλλά και τη διεπιστημονικότητα, την επιστημονική δεοντολογία και την εφαρμογή της θεωρίας «Η επιστήμη για τον άνθρωπο, όχι η επιστήμη για την επιστήμη», κάτι ιδιαίτερος σημαντικό για όλες τις επιστήμες και κυρίως τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές, όπως η Λαογραφία. Ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω, επίσης, στους καθηγητές της εξεταστικής επιτροπής για την εποικοδομητική συνεργασία μας όπως και όλους τους καθηγητές που με στήριξαν στη διάρκεια των λαογραφικών σπουδών μου.

Ξεχωριστές ευχαριστίες εκφράζω στην οικογένεια, τους φίλους και στους θεράποντες ιατρούς που βοήθησαν στην ίαση μιας νόσου και διαρκή βελτίωση της υγείας μου χωρίς τους οποίους θα αδυνατούσα να ολοκληρώσω την εργασία μου.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο Πρώτο	7
Οι απαρχές της Αμερικανικής Λαογραφίας.....	7
Η ίδρυση της AFS.....	7
Η Αμερικανική Λαογραφία και οι συγγενείς επιστήμες.....	9
Οι προοπτικές της Λαογραφίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.....	12
Κεφάλαιο Δεύτερο	15
Dan Ben-Amos.....	15
2.1 Σύντομο Βιογραφικό.....	15
2.2 Ο νέος ορισμός του λαϊκού πολιτισμού ως καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες	18
Ο Alan Dundes και το εννοιολογικό οπλοστάσιο της Αμερικανικής λαογραφίας.....	25
Μεταλαογραφία- Metafolklore	29
3.2. Στρουκτουραλισμός και Λαογραφία	30
Κεφάλαιο Τέταρτο	32
Η μεθοδολογία του Roger Abrahams για την ανάλυση του λαογραφικού υλικού.....	32
Συμπεράσματα	35
Βιβλιογραφία	37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο επίπεδο της κοινής γνώμης αλλά και στο πλαίσιο των οικονομικών και πνευματικών ελίτ, ο λαϊκός πολιτισμός αποτέλεσε για πολύ καιρό - σε αρκετές περιπτώσεις ακόμη και σήμερα - αντικείμενο μιας ρομαντικής αναζήτησης επιβιώσεων και κατάλοιπων. Η επιστήμη της λαογραφίας λαμβάνοντας υπόψη τον πρώιμο ορισμό των Jakobson and Bogatyrev (στο περίφημο κείμενό τους «ο λαϊκός πολιτισμός ως μια ιδιαίτερη μορφή δημιουργίας», 1929), σύμφωνα με τους οποίους «στο λαϊκό πολιτισμό παραμένουν μόνο εκείνες οι μορφές που αποδεικνύονται λειτουργικές σε μια δεδομένη κοινότητα», από νωρίς απαγκιστρώθηκε από αυτές τις ιδεολογίες, λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά και ιστορικά κάθε φορά πλαίσια του λαϊκού πολιτισμού και προσέχοντας τη σύγχρονη δημιουργία. Ιδιαίτερη συμβολή προς αυτήν την κατεύθυνση είχε το επιστημονικό κίνημα των *Νέων Προοπτικών* στην Αμερικανική Λαογραφία, όπου σύμφωνα και με τον διάσημο ορισμό του Dan Ben-Amos, “ο λαϊκός πολιτισμός συνιστά καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες” (Ben-Amos 1971 και 2014).

Η δεκαετία του 1960 υπήρξε σημείο αναφοράς για τις Λαογραφικές Σπουδές σε Ευρώπη και Αμερική. Γράφει ο κορυφαίος Έλληνας Λαογράφος που στο διάστημα 1967- 1969 φοιτούσε στο Πανεπιστήμιο της Γοττίγγης στη Γερμανία, σχετικά με το βιβλίο του Hermann Bausinger *Volkskultur in der technischen Welt*, που είχε δημοσιευτεί το 1960. «Το είχα ανακαλύψει, όταν έκανα μεταπτυχιακές σπουδές στη Γερμανία, και εκείνο μου αποκάλυπτε το άλλο μισό του ευρύτατου ερευνητικού πεδίου της λαογραφικής επιστήμης. Έτσι μέσα μου ζούσα εκείνο τον καιρό κάτι που έμοιαζε με διχασμό: έγραφα τη διατριβή μου στο Göttingen δίπλα στον καθηγητή μου Kurt Ranke, τον κορυφαίο μελετητή του παραδοσιακού λαϊκού παραμυθιού, το οποίο με γοήτευε και εξακολουθεί να με γοητεύει, κι από την άλλη μεριά εντυπωσιαζόμουν βαθιά από τα μηνύματα που έστελνε ο καθηγητής Hermann Bausinger από το Tübingen: με γοήτευε και αυτός με τις θέσεις του, π.χ. τη διεύρυνση της έννοιας του λαού, που έως τότε, στη λαογραφία, ταυτιζόταν σχεδόν αποκλειστικά με τον αγροτικό πληθυσμό, ή με την παραδοχή της «δυνατής και γόνιμης επιρροής που ασκούν τα ερωτήματα και οι μέθοδοι της κοινωνιολογίας στη λαογραφία». Στο βάθος όμως, όπως έδειξε σιγά σιγά ο χρόνος, οι θεωρούμενες από μένα δύο αντίρροπες κλίσεις διαμόρφωναν μέσα μου μια προσωπική ισορροπία, η οποία μου εξασφάλιζε

την ελευθερία να μην καθηλώνομαι σε απόψεις, που μέσα στο χρόνο προέκυπτε η ανάγκη να τις επανεξετάζω» (Καπλάνογλου (επιμ.) 2009: x-xi).

Αντίστοιχα σημαντικές προσπάθειες γίνονταν την ίδια περίοδο στις ΗΠΑ. Σε αυτές είναι αφιερωμένη η παρούσα εργασία. Εξετάζει τις εξελίξεις στην Αμερικανική Λαογραφία τη δεκαετία του 60 με τη συμβολή του Αμερικανού Λαογράφου Dan Ben-Amos. Συγχρόνως εξετάζονται μια σειρά από άλλα έργα της Αμερικανικής λαογραφίας, κυρίως των Alan Dundes και Roger D. Abrahams, με τα οποία το έργο του Ben-Amos βρίσκεται σε συνεχή διάλογο.

Ο Ben-Amos ασχολήθηκε εξίσου με την επιτόπια έρευνα όσο και με τα θεωρητικά ζητήματα της επιστήμης του: οι παρατηρήσεις και αναλύσεις του αποτέλεσαν σταθμό για την εξέλιξη της Λαογραφίας στην Αμερική και στο διεθνή χώρο. Ιδιαίτερη επιρροή άσκησε το άρθρο του «Toward a definition of στο Folklore in context». Με τα κείμενα αυτά, ιδίως βέβαια με το πρώτο ανανέωσε τον ορισμό της Λαογραφίας και συνεπώς, Το εννοιολογικό, μεθοδολογικό και ερμηνευτικό οπλοστάσιο της επιστήμης, ξεκινώντας ένα ανανεωτικό ρεύμα στους κόλπους της αμερικανικής λαογραφίας. Σημαντική ήταν η συμβολή και άλλων σημαντικών διανοητών, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση κατέχουν οι Dundes και Abrahams. Ο Dundes με τη διεθνή ακτινοβολία του τεράστιου έργου του, ανανέωσε τη λαογραφική θεωρία, διεύρυνε το λαογραφικό πεδίο έρευνας και διερεύνησε τη σχέση της Λαογραφίας με άλλες επιστήμες (Mieder 2006: 65(3) 217-262). Ένας άλλος γίγαντας της Αμερικανικής και διεθνούς λαογραφίας, ο Roger D. Abrahams, ανανέωσε τη λαογραφική μεθοδολογία και θεματική και ανάδειξε την ποιητική διάσταση.

Η εργασία μου δομείται σε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ιστορία της AFS (American Folklore Society) που αποτελεί ασφαλή δείκτη για τις εξελίξεις στην Αμερικανική Λαογραφία γενικότερα. Στο επόμενο κεφάλαιο μελετάται το έργο του Dan Ben-Amos αυτής της περιόδου και άλλα αντιπροσωπευτικά έργα. Κυρίως γίνεται στα αναφορά στα παρακάτω άρθρα του: «Toward a definition of στο Folklore in context» και «A Definition of Folklore: A Personal Narrative». Κρίθηκε απαραίτητη η ενδελεχής ενασχόληση με τα δύο άρθρα-σταθμό ώστε να αναδειχθεί μέσα από αυτά ο τρόπος που ο Λαογράφος ανανέωσε την επιστήμη. Στη συνέχεια προσεγγίζονται μια σειρά από άλλες μελέτες των Dundes, Abrahams και άλλων, οι οποίες επηρεάστηκαν ή σχετίζονται με το έργο του Ben-Amos. Στόχος ήταν να επισημανθούν τα βασικά κοινά σημεία

στο έργο των πρωτεργατών αυτών στην ανανέωση των Λαογραφικών Σπουδών και η επιρροή που άσκησαν διεθνώς. Μεθοδολογικά, βασίστηκα στη μελέτη βιβλίων αλλά και άρθρων μου δημοσιεύτηκαν στο JAF το επιστημονικό περιοδικό της AFS.

Κεφάλαιο Πρώτο **ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ**

Η ίδρυση της AFS.

Στις Η.Π.Α. χρονολογία έναρξης της Λαογραφίας θεωρείται η 4^η Ιανουαρίου 1888, οπότε και ιδρύθηκε η AFS. Πριν από την ίδρυσή της, Αμερικανοί ερευνητές ενδιαφέρονταν για ποικίλους τομείς όπως η ανθρωπολογία, η εθνολογία, η μυθολογία, η ιστορία, η γλωσσική μελέτη, η γραφή, η μουσική, ο χορός και οι λαϊκές τέχνες. Όλα αυτά τα πεδία έρευνας – χρωματισμένα από την τοπική σφραγίδα κάθε περιοχής της απέραντης αυτής χώρας, στην οποία ήδη από εκείνη την εποχή κατοικούσαν πολλοί λαοί είτε ευρωπαϊκής καταγωγής είτε αυτόχθονες, ο καθένας από τους οποίους είχε τη δική του γλώσσα, νοοτροπία, ήθη και έθιμα κ.λπ. Συγκρότησαν τομείς μιας νέας επιστήμης που θα μελετούσε τους λαούς της Αμερικής αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Αυτή η ιδέα της ίδρυσης μιας νέας επιστημονικής κοινότητας που ασχολούνταν με λαογραφικές μελέτες προωθήθηκε από την ίδρυση αντίστοιχων επιστημονικών εταιρειών και έκδοση λαογραφικών περιοδικών σε χώρες της Ευρώπης κατά την προηγούμενη δεκαετία (Hand, 1960:1).

Η ίδρυση της Αγγλικής Λαογραφικής Εταιρείας και του επιστημονικού περιοδικού “Folklore” έγινε το 1878. Πρόταση για την ίδρυση της AFS ήρθε με μια επιστολή που ταχυδρομήθηκε από το Cambridge της Μασαχουσέτης στις 5 Μαΐου 1887, η οποία συνοδευόταν από δεκαεπτά υπογραφές ερευνητών του χώρου. Ακολούθησε μια δεύτερη επιστολή τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, στην οποία υπέγραφαν 104 πια άτομα από διαφορετικές περιοχές των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά.

Τον Απρίλιο του 1888 κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του περιοδικού «The Journal of American Folklore» (J.A.F), το οποίο προοριζόταν να υπηρετήσει τους στόχους της Λαογραφικής εταιρείας. Οι στόχοι αυτοί ήταν η συγκέντρωση, η μελέτη και η δημοσίευση των στοιχείων της αμερικάνικης Λαογραφίας από όλες τις περιοχές της χώρας, οι οποίοι θα κατηγοριοποιούνταν ως εξής:

- 1) Κατάλοιπα στοιχείων της αγγλικής Λαογραφίας από την περίοδο της αποικιοκρατίας (μπαλάντες, προφορικές διηγήσεις, θρύλοι, δεισιδαιμονίες κλπ).
- 2) Λαϊκές παραδόσεις των νέγων κατοίκων των νοτίων πολιτειών.

3) Λαϊκές παραδόσεις των ινδιάνικων φυλών των βορείων πολιτειών.

4) Λαϊκές παραδόσεις των κατοίκων του γαλλόφωνου Καναδά, του Μεξικού και άλλων γειτονικών χωρών.

Οι συντελεστές του περιοδικού ανέπτυξαν μέσα σε πέντε σελίδες το σκεπτικό τους για τη συλλογή όλων των παραπάνω λαογραφικών στοιχείων. Αυτό δεν ήταν άλλο, αρχικώς, από την επιθυμία τους να διασώσουν όσο περισσότερα από αυτά μπορούσαν, καθώς πολλά έτειναν ή είχαν ήδη απολεσθεί. Εξέφραζαν, επιπροσθέτως, την ανησυχία τους και για την τύχη του πρωτογενούς λαογραφικού υλικού των Ινδιάνων της Αμερικής, το οποίο ήταν πλούσιο και σημαντικό τόσο για την ίδια την ινδιάνικη ιστορία και τη συνέχεια όσο και τις συγκριτικές λαογραφικές μελέτες. Για τους παραπάνω λόγους τα λαογραφικά ινδιάνικα στοιχεία επιβάλλονταν να διαφυλαχτούν (Journal of American Folklore, I, 1888: 3-7).

Η κατάσταση της Λαογραφίας στην Αμερική στο τέλος της δεκαετίας του 1950

Το 1935 έχουμε την ίδρυση του Δελτίου της Λαογραφικής Εταιρείας του Tennessee το 1935 και δυο χρόνια αργότερα της Νότιας Λαογραφικής Τριμηνίας. Αυτό σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας προσπάθειας των λαογράφων, οι οποίοι επιθύμησαν να προσαρμόσουν την επιστήμη τους στα νέα δεδομένα, καθώς εντωμεταξύ είχαν προκύψει ποικίλες ανακαλύψεις. Αυτή η προσπάθεια διήρκησε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '50, ένα διάστημα όμως που ήταν αρκετά για να ιδρυθούν νέες λαογραφικές εταιρείες στις Η.Π.Α., καθώς και για να ξεκινήσει η κυκλοφορία νέων λαογραφικών εντύπων. Όλη αυτήν την περίοδο οι ανθρωπολόγοι διατήρησαν μια αρμονική συνεργασία με τους λαογράφους και συνέβαλαν με τον τρόπο τους αποφασιστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της επιστήμης. Ανάμεσά τους ξεχώρισαν ο Dixon, ο Boas, ο Lowie, ο Kroeber, ο Parsons, ο Herskovits, ο Bascom και

ο Luomala.

Στα τέλη της δεκαετίας του 50 τα μαθήματα Λαογραφίας ή άλλων τομέων στενά συνδεδεμένων με αυτή διδάσκονται τουλάχιστον 230 από τα 507 ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα των Η.Π.Α στα οποία έγινε η έρευνα.

Εκτός, βέβαια, από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, υπάρχουν και πάρα πολλοί ιδιώτες, εκτός πανεπιστημίων, που από προσωπικό ενδιαφέρον ασχολούνται με τη συλλογή λαογραφικού υλικού. Πολλά ιδρύματα από όλη την Αμερική διαθέτουν κεφάλαια για την πραγματοποίηση λαογραφικών ερευνών. Ιδιαίτερα η Πολιτεία της Καλιφόρνιας, διέθεσε κρατικούς πόρους για τη λαογραφική έρευνα (Hand, 1960: 8).

Η Αμερικανική Λαογραφία και οι συγγενείς επιστήμες

Η AFS, στόχευε να παρουσιάσει ένα μεγάλο και σύνθετο έργο και ενθάρρυνε τα μέλη της να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια. Η πρόσκλησή της όμως, δεν αφορούσε μόνο τους επιστήμονες που επιθυμούσαν να αφοσιωθούν στις λαογραφικές μελέτες αλλά και ανθρωπιστικών και κοινωνικών κλάδων που ασχολούνται άμεσα ή έμμεσα με τον πολιτισμό, ενδεικτικά της ιστορίας, της ανθρωπολογίας, της τέχνης κ.λπ. Έτσι, άρχισε μια αποδοτική συνεργασία της AFS με άλλες επιστημονικές εταιρείες, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Μερικές από αυτές είναι η Ένωση Σύγχρονων Γλωσσών της Αμερικής (Modern Language Association of America), η Αμερικανική Ανθρωπολογική Εταιρεία (American Anthropological Association) η Εταιρεία Εθνομουσικολογίας (Ethnomusicology Society of America) η Ένωση Αμερικανών Σπουδών (Association of American Studies), η Αμερικανική Ιστορική Ένωση (American Historical Association) καθώς και με πολυάριθμες κρατικές και περιφερειακές οργανώσεις αφιερωμένες στη λαϊκή τέχνη και γενικά στο λαϊκό πολιτισμό.

Όλες οι παραπάνω επιστημονικές εταιρείες και οργανώσεις, όπως είναι φανερό, μελετούν αντικείμενα που αφορούν τη Λαογραφία. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελούν οι συγγραφείς της αμερικάνικης ιστορίας που συλλέγουν το υλικό τους από πρώιμα ημερολόγια, δικαστικά αρχεία, ημερολόγια, διαθήκες και άλλα προσωπικά έγγραφα, όπως, επίσης, και από πολλά δοκίμια για την τοπική ιστορία και τα τοπικά ήθη και έθιμα. Βάσει του υλικού που συγκεντρώνουν, μπορούν και εξιστορούν τα διάφορα εξωτερικά και δημόσια γεγονότα της ιστορίας: Πολέμους, μάχες, νομοθετικές πράξεις, ίδρυση πόλεων, άνοδο της βιομηχανίας και του εμπορίου, ίδρυση και εξάπλωση θρησκειών, πρόοδο της εκπαίδευσης κ.λπ.

Επικεντρώνουν, λοιπόν, την προσοχή τους σε γεγονότα σαν τα παραπάνω, χωρίς να δίνουν όμως πληροφορίες για τα άτομα, την οικογενειακή δομή, τα έθιμα και τις συνήθειες του λαού, τα πρώιμα αθλήματα και τα χόμπι, τις πνευματικές ενασχολήσεις κλπ (Tönnies, 1920). Η σύζευξη, λοιπόν, της Λαογραφίας και της Ιστορίας θα μπορούσε να βοηθήσει στην κάλυψη αυτού του κενού. Η Λαογραφία μπορεί, ακόμη, να συνδυαστεί αρμονικά με τη Λογοτεχνία. Τα κείμενα των Ευρωπαίων συγγραφέων δύνανται να χρησιμεύσουν σαν υλικό λαογραφικών σπουδών και ιδιαίτερα των Άγγλων συγγραφέων, όπως ο Milton και Shakespeare. Ακολουθώντας το παράδειγμά τους, οι Αμερικανοί συγγραφείς ενσωματώνουν λαογραφικά στοιχεία στα δικά τους έργα, τα οποία μπορούν να γίνουν πλέον τμήμα περισσότερων Αμερικανών μελετητών, καθώς τα τελευταία χρόνια η αμερικάνικη λογοτεχνία έχει εισαχθεί πλέον σε όλα σχεδόν τα Ανώτερα Εκπαιδευτικά ιδρύματα των Η.Π.Α. Το αποτέλεσμα ήταν να αρχίζουν πλέον να δημοσιεύονται μελέτες και άρθρα λαογραφικού περιεχομένου και έτσι το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για τη Λαογραφία να επεκτείνεται διαρκώς. (Hand, 1960: 5).

Η AFS όμως, από την αρχή της ίδρυσής της έχει αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς και με την ανθρωπολογία, όπως φαίνεται και από το γεγονός ότι πολλοί συνεργάτες του JAF προέρχονταν από τον κλάδο της επιστήμης αυτής.

Στις 30 Οκτωβρίου 1988 η AFS, με την αφορμή της συμπλήρωσης 100 χρόνων από την ίδρυσή της, εξέδωσε έναν απολογισμό της πορείας της, στην οποία περιέλαβε κι ένα κεφάλαιο για τη σχέση της Λαογραφίας με άλλες επιστήμες. Συγκεκριμένα:

Α) Λαογραφία και Λογοτεχνία. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στο έργο του καθηγητή Francis James Child (1825-1896), ο οποίος υπήρξε πρωτοπόρος στη δημιουργία αρμονικών δεσμών μεταξύ της Λαογραφίας και της Λογοτεχνίας. Τα τελευταία πενήντα χρόνια της ζωής του δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ και κατά τη διάρκεια της καριέρας του οι λαογραφικές και οι λογοτεχνικές μελέτες απέκτησαν ακαδημαϊκή υπόσταση, ενώ προηγουμένως αποτελούσαν αντικείμενο ερασιτεχνικών μόνο αναζητήσεων. Το έργο του επηρέασε τους μεταγενέστερους Λαογράφους, οι οποίοι μελέτησαν την αλληλεπίδραση Λαογραφίας και Λογοτεχνίας

(Lindahl, 1988: 52). Άρρηκτα συνδεδεμένες παραμένουν οι δύο τελευταίες καθώς πηγή έμπνευσης αποτελεί το λαογραφικό υλικό για τους λογοτέχνες και πηγή πληροφοριών για τους επιστήμονες ερευνητές της Λογοτεχνίας ενώ συγχρόνως

B) Λαογραφία και Ανθρωπολογία. Επίδραση μεγάλη άσκησε ο Γερμανοαμερικανός ανθρωπολόγος Franz Boas (1858-1942), ο οποίος θεωρείται ο πρωτοπόρος της σύγχρονης ανθρωπολογίας και μάλιστα τον έχουν αποκαλέσει και «πατέρα της αμερικάνικης ανθρωπολογίας» (Holloway, 1997). Ο Boas πρώτος προσέφερε μια πιο ολοκληρωμένη και συστηματική προσέγγιση της Λαογραφίας. Μάλιστα, στην προσπάθειά του αυτή συγκέντρωνε υλικό από πρώτο χέρι παίρνοντας ο ίδιος εκτεταμένες συνεντεύξεις από ανθρώπους σε διαφορετικές περιοχές ή ανήκαν σε διαφορετικούς λαούς. Στη συνέχεια προχωρούσε στη σύγκριση, στην ανάλυση και στην ερμηνεία του υλικού που συγκέντρωνε (McNeil, 1988: 55).

Γ) Λαογραφία και Γλωσσολογία: Εφόσον η αμερικάνικη Λαογραφία οργανώθηκε μέσα στα όρια μιας απέραντης χώρας, όπου κατοικούσαν πολλοί λαοί αυτόχθονες, αλλά και φερμένοι από την Ευρώπη, ήταν επόμενη η Λαογραφία να αποκτήσει και τη γλωσσολογική πτυχή της. Εκτός από την Ανθρωπολογία, ο Boas ενδιαφέρθηκε και για τη γλωσσολογία και τόνισε την ανάγκη να συλλεχθεί το υλικό από τις εναπομείνουσες γλώσσες των αυτοχθόνων και στη συνέχεια να μελετηθεί (Farrer, 1988: 58).

Δ) Λαογραφία και Ιστορία: Όσο για τη σχέση Λαογραφίας και ιστορίας, η επετειακή έκδοση του JAF συνοψίζει τις παρακάτω τρεις προσεγγίσεις: α) Η ιστορία ως μέσο ερμηνείας της Λαογραφίας, β) Η Λαογραφία ως πηγή ιστορικών στοιχείων και γ) Η Λαογραφία και η ιστορία ως αλληλοεξαρτώμενες προσπάθειες.

Οι υποστηρικτές της πρώτης άποψης αντιμετωπίζουν το λαϊκό πολιτισμό γραμμικά σαν μια σειρά από ιστορικά γεγονότα, εμπειρίες και συνθήκες και πιστεύουν ότι μπορούμε να φτάσουμε στην πλήρη κατανόηση του λαϊκού πολιτισμού, μόνο όταν τον εξετάσουμε εντός του ορθού ιστορικού της πλαισίου. Ο πιο γνωστός από αυτούς είναι ο πατριάρχη των αμερικανών λαογραφικών σπουδών Richard Dorson (1916-1981), ο οποίος αντιλήφθηκε την αμερικανική Λαογραφία ως αποτέλεσμα των μεγάλων ιστορικών εξελίξεων που διαμόρφωσαν την αμερικανική κοινωνία, τον αποικισμό της χώρας, τα σύνορα, την περιφερειακή ανάπτυξη, τη συνάντηση με τους αυτόχθονες της Αμερικής, τη δουλεία, τη μετανάστευση και την εκβιομηχάνιση.

Οι υποστηρικτές της δεύτερης άποψης αξιολογούν ότι ο λαϊκός πολιτισμός αντικατοπτρίζει με σαφήνεια τις ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν στην αμερικάνικη μεθόριο από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Για παράδειγμα, οι Austin & Alta Fife αποδεικνύουν στο έργο τους «Saints of Sag and Saddle: Folklore Among the Mormons» (1956) ότι τα έθιμα, οι μύθοι και τα τραγούδια των Μορμόνων είναι παράλληλα λαϊκά σχόλια για τα κύρια γεγονότα της ιστορίας τους και παρέχουν πληθώρα ιστορικών πληροφοριών. Η Janet Langlois στο έργο της «Belle Gunness: The Lady Bluebeard» (1985) υποστηρίζει ένθερμα και πειστικά ότι οι εκδόσεις του θρύλου της Gunness, αντικατοπτρίζουν τις οικονομικές συνθήκες και τα συστήματα αξίας που επικρατούσαν εκείνη τη χρονική στιγμή.

Όσον αφορά την αλληλεξάρτηση μεταξύ Ιστορίας και Λαογραφίας, τόσο οι Λαογράφοι όσο και οι Ιστορικοί υποστήριξαν ότι η Λαογραφία δύναται να παρέχει πληροφορίες για το παρελθόν που δεν είναι διαθέσιμες από οποιαδήποτε άλλη πηγή. Από το λαογραφικό υλικό, λοιπόν, οι ιστορικοί αντλούν σημαντικές ιστορικές πληροφορίες. Για παράδειγμα, ο ιστορικός Allan Nevins στο έργο του «The Gateway to History» (1938) γράφει: «Στην πιο πρόσφατη ιστορία μας, οι θρύλοι των πρωτοποριακών οικισμών, των στρατοπέδων εξόρυξης, των ξυλουργών και των καουμπόηδων της Δύσης, είτε σε πεζογραφία είτε σε μπαλάντα, δεν είναι καθόλου κενές από κοινωνική και πολιτιστική ιστορία». Κατά τον ίδιο τρόπο και ο Theodore Blegen στο έργο του «Grass Roots History» (1947) πρότεινε την ιστορική επεξεργασία λαογραφικού υλικού, όπως είναι οι «αμερικανικές επιστολές» που γράφτηκαν από τους μετανάστες στις οικογένειες και τους φίλους τους, τους οποίους άφησαν στον Παλιό Κόσμο (Montell, Allen, 1988: 61-62).

Οι προοπτικές της Λαογραφίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, οι λαογραφικές σπουδές εδραιώθηκαν σταδιακά στις ΗΠΑ από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αν και χρειάστηκαν 60 χρόνια για να εισαχθούν στα αμερικανικά πανεπιστήμια και πλέον έχουν αποκτήσει ευρεία εθνική και διεθνή αποδοχή. Σε ποια πλαίσιο, ωστόσο γινόταν τότε αντιληπτή η εξέλιξή τους; Η ανάπτυξη τους θα συνεχιστεί ή υπάρχουν κάποια εμπόδια που επιβάλλεται να ξεπεραστούν; Για παράδειγμα, στην Αγγλία, η Λαογραφία δεν απέκτησε πρόσβαση

στα πανεπιστήμια, όπως συνέβη με την ανθρωπολογία, μολονότι λίγα χρόνια πριν την ίδρυση της AFS είχε ξεσπάσει και εκεί ένα κύμα ενθουσιασμού για τις λαογραφικές μελέτες, το οποίο τροφοδότησε ανάλογο ενδιαφέρον και στην Αμερική.

Το 1940 ο Ralph Steele Boggs δημοσίευσε μια πρωτοποριακή έρευνα για το λαογραφικά μαθήματα που προσφέρονταν σε αμερικανικά κολέγια και πανεπιστήμια (Boggs, 1940: 93-109). Τα χρόνια που ακολούθησαν ο πανεπιστημιακός χαρακτήρας της Λαογραφίας ενισχύθηκε· παραλλήλως όμως, ήρθαν στην επιφάνεια κάποια προβλήματα που σχετιζόνταν με τη διδασκαλία της Λαογραφίας. Από τα οποία τα σπουδαιότερα ήταν τα παρακάτω: α) Η υπαγωγή της Λαογραφίας στα όρια ενός πανεπιστημιακού τμήματος, β) Η τυποποίηση των λαογραφικών μαθημάτων, γ) Η συμφωνία ως προς το περιεχόμενό τους. Χαρακτηριστικά, χρειαζόταν αρχικά να αντλούν το περιεχόμενό τους από «πρωτόγονο» ευρωπαϊκό και αμερικάνικο λαογραφικό υλικό και στη συνέχεια από δημοφιλείς παραδόσεις, από υλικό πολιτισμό ή από τις παραδοσιακές δραστηριότητες των διαφόρων λαών; Γεννήθηκε λοιπόν το ερώτημα αν η ανθρωπολογία, που όπως προαναφέρθηκε, τροφοδοτεί με υλικό τη Λαογραφία, πρέπει ίσως να ενταχτεί και στον τομέα της δίνοντας κι αυτή βάση στη λαϊκή παράδοση ή καθίσταται αδήριτη ανάγκη να ακολουθήσει αυτόνομη πορεία; Υπάρχουν μήπως κάποιες πτυχές της λαογραφικής επιστήμης, οι οποίες πρέπει να ανασταλούν ή πρέπει να ενθαρρυνθούν όλες ανεξαιρέτως;

Ο Dorson, τον οποίο η AFS διόρισε το 1948 πρόεδρο της Επιτροπής για την Εκπαίδευση (η οποία εξέταζε τις δυνατότητες εκπαιδευτικής αξιοποίησης της Λαογραφίας), έστειλε επιστολές σε πολλούς Λαογράφους ζητώντας τη γνώμη τους για την επίλυση των παραπάνω προβλημάτων. Οι επιστολές περιλάμβαναν ερωτηματολόγιο, ώστε να διερευνηθούν σε βάθος οι απόψεις των μελετητών της εποχής. Εκείνοι ανταποκρίθηκαν άμεσα στην πρόσκληση του Dorson, ο οποίος από τις αποκρίσεις τους κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ακαδημαϊκή κατεύθυνση της λαογραφικής επιστήμης δεν φαίνεται να κατευθύνεται προς αυτόνομο τμήμα, αλλά πως θα ήταν προτιμότερο να οργανωθούν διατμηματικά μαθήματα. Η εξέλιξη αυτή στην ουσία βασίζεται σε μια ιδέα που είχε διατυπώσει ο Boggs το 1940, η οποία τώρα έβρισκε και άλλους υποστηρικτές. Έτσι, το Πανεπιστήμιο της Ιντιάνα οργάνωσε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών με τη συμμετοχή μελών από τα τμήματα της Ανθρωπολογίας και της Κοινωνιολογίας, αλλά και της αγγλικής και της ισπανικής

γλώσσας. Το Πανεπιστήμιο της Αριζόνα αναγνωρίζει τους διατμηματικούς δεσμούς σε μια Πανεπιστημιακή Λαογραφική Επιτροπή, η οποία ενθαρρύνει τη λαογραφική συλλογή μέσω κρατικής σύμπραξης. Ένας από τους Λαογράφους που υποστήριξαν έμπρακτα τη φιλοσοφία της διατμηματικής προσέγγισης, ήταν ο Stanley Edgar Hyman, ο οποίος έχει διδάξει αρκετά μαθήματα Λαογραφίας στο Bennington College (Dorson, 1950: 345).

Από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης και της λαογραφικής επιστήμης στα αμερικανικά πανεπιστήμια διαφαίνεται η ανάγκη για διεπιστημονική έρευνα και μελέτη το οποίο επιβάλλει η πολυμορφία του αντικειμένου της Λαογραφίας. Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν ήταν ούτε παραμένει ιδιαίτερα εύκολο καθώς το λαογραφικό υλικό αποτελεί υλικό έρευνας για πολλούς επιστημονικούς κλάδους τόσο κοινωνικών όσο και ανθρωπιστικών σπουδών μα καθένas από αυτούς το μελετά διαφορετικά, με διαφορετική υπόθεση εργασίας, με άλλους στόχους και μεθοδολογικά εργαλεία.

Σε αυτό το επιστημονικό περιβάλλον, στη διάρκεια της δεκαετίας του 50 και κυρίως στη δεκαετία του 60 μια νέα γενιά Αμερικανών Λαογράφων θα φέρει μια επανάσταση στις λαογραφικές σπουδές που θα επηρεάσει τις λαογραφικές έρευνες σε ολόκληρο τον κόσμο. Μεταξύ των πρωτοπόρων συγκαταλέγεται ο Dan Ben-Amos ο οποίος δίνει ένα νέο του αντικειμένου της λαογραφικής επιστήμης στο μνημειώδες άρθρο του “Toward a definition of Folklore” που θα σημαδέψει κάθε μεταγενέστερη εξέλιξη στις λαογραφικές σπουδές διεθνώς.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Dan Ben-Amos

2.1 Σύντομο Βιογραφικό

Ο Dan Ben- Amos γεννήθηκε το 1934 στην Τελ Αβίβ του Ισραήλ και μεγάλωσε στο Πετάχ Τίκβα. Σπούδασε στο εβραϊκό Πανεπιστήμιο Ιερουσαλήμ με ειδίκευση στην αγγλική λογοτεχνία. Η γνωριμία του με την επιστήμη της Λαογραφίας πραγματοποιήθηκε από τα μαθήματα της Σχολής του, όπως ο ίδιος αναφέρει στην προσωπική του διαδικτυακή ιστοσελίδα. (<https://www.sas.upenn.edu/folklore/faculty/dbamos/>). Μεγάλη επιρροή στην επιστημονική του συγκρότηση άσκησε ο καθηγητής του Λαογράφος Don Noy ο οποίος τον παρακίνησε να συνεχίσει τις σπουδές του στις Η.Π.Α στο Πανεπιστήμιο της Ιντιάνα, στο Μπλούμινγκτον. Το 1964 έλαβε τον Μεταπτυχιακό Δίπλωμα και το 1967 ολοκλήρωσε τη Διδακτορική του Διατριβή στη Λαογραφία.

Τα πρώτα σύντομα άρθρα του εμφανίστηκαν στην Ελβετία (Ben Amos, 1963a), στην Ινδία (Ben Amos, 1963b), στη Νιγηρία (Ben Amos, 1967a), αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Ben Amos, 1963c, 1967b). Είχε βοηθήσει, επιπλέον, τον καθηγητή του Don Noy να εκδώσει τον τόμο με τίτλο «Folktales of Israel» (Παραμύθια του Ισραήλ) (Ben Amos 1967b). Κατά το έτος 1967, ανανέωσε τον διορισμό στο Τμήμα Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια στο Λος Άντζελες (Ben-Amos 2014: 11). Προηγουμένως είχε πραγματοποιήσει για οκτώ μήνες στο Έντο δυτικά της Νιγηρίας μέχρι τις 15 Ιανουαρίου 1966, την ημέρα που έλαβε χώρα το πρώτο στρατιωτικό πραξικόπημα. Επέστρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη Αυγούστου του 1966 (Ben-Amos 2014: 11).

Στην επιτόπια έρευνα που έκανε στη Νιγηρία το 1966 διερεύνησε την προφορική τους παράδοση, επειδή θεωρούσε πως για να ορίσει την Λαογραφία ως ρεαλιστική κοινωνική πραγματικότητα, επιβάλλεται να βασιστεί στην κοινωνική ζωή (Ben-Amos 2014:16). Πιο συγκεκριμένα, κατέγραψε αφηγήσεις ζωής, θρύλους, παροιμίες, παραμύθια, τραγούδια, τη θρησκευτική λατρεία. Ήρθε σε άμεση επαφή με αυτό που μελετά η επιστήμη του, τον λαϊκό πολιτισμό και αυτό πιθανόν ήταν ένα από τα βασικά ερεθίσματα που τον ώθησε στη συγγραφή ενός ορισμού που

επιδοκιμάστηκε από τους περισσότερους σύγχρονους του Λαογράφους αλλά και τις επόμενες γενιές ερευνητών.

Επιρροή στη λαογραφική συγκρότηση του Dan Ben-Amos άσκησε το δοκίμιο του Alfred North Whitehead με τίτλο «Process and Reality» (Διαδικασία και Πραγματικότητα), το οποίο πρωτοεκδόθηκε το 1929 και παρουσιάστηκε στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου κατά τα έτη 1927 και 1928. Μέσα από αυτό το άρθρο κατάφερε να επαναπροσδιορίσει την πραγματικότητα μέσα από μια πιο ουσιαστική και επιστημονική ερμηνεία. Ο ίδιος θεώρησε ότι η Λαογραφία έχει τη δική της πραγματικότητα προτού τοποθετηθεί στην αρχειοθήκη, προτού ταξινομηθεί σε τύπους και μοτίβα και προτού γίνει αντικείμενο ρομαντικής εξιδανίκευσης (Dorson 1968: 1-90). Έτσι, ο Λαογράφος καταλήγει πως χρειάζεται να ερευνηθεί η «διαδικασία» για κάθε λαϊκή έκφραση που ενυπάρχει στο λαϊκό πολιτισμό διεθνώς.

Εμπνευσμένος από το περιοδικό «Αμερικανός Ανθρωπολόγος» (American Anthropologist), που εκδόθηκε από τους John Gumperz και Dell Hymes με τίτλο «Εθνογραφία της Επικοινωνίας» (The Ethnography of Communication, 1964:Vol. 66) και πιο συγκεκριμένα το εισαγωγικό άρθρο με τίτλο «Introduction: Toward Ethnographies of Communication» (Εισαγωγή: Για τις Εθνογραφίες της Επικοινωνίας) (Hymes, 1964) ο Ben-Amos όρισε την αναγκαιότητα ενασχόλησης των Λαογράφων με την «επικοινωνία». Ο Hymes όριζε την Εθνογραφία της Επικοινωνίας ως μια περιγραφική επιστήμη που επικεντρώνεται στη γλώσσα, την οποία μελετά και η Λαογραφία, κι έτσι εξαιρεί τα μη γλωσσικά στοιχεία όπως οι εικαστικές τέχνες τα οποία όμως ερευνά η λαογραφική επιστήμη (Ben-Amos, 2014:17,18).

Ο Ben-Amos αντιλήφθηκε την αναντιστοιχία το όρου Λαογραφία στις ακαδημαϊκές κοινότητες και στον ίδιο το λαό. Οι περισσότεροι θεωρούν το λαϊκό πολιτισμό ως παλιό το παρωχημένο το ξεπερασμένο στο οποίο δε βρίσκουν κάτι πια χρήσιμο. Αυτήν ακριβώς την αναντιστοιχία προσπάθησε να ξεπεράσει αναδεικνύοντας το σημαντικό ρόλο στη Λαογραφία έχει η μεθοδολογία και όχι αν το θέμα είναι σύγχρονο. Αξιολόγησε λοιπόν, πως τα μεθοδολογικά λαογραφικά εργαλεία χρειάζονται ανανέωση και το πέτυχε μέσα από την ανανέωση του ορισμού του αντικειμένου της. Αναδεικνύει πως στο λαϊκό πολιτισμό εντοπίζεται επικοινωνία που διακρίνεται σε λέξεις, θέαμα, ήχο, κίνηση και παράσταση (performance) και (ο λαϊκός πολιτισμός) λοιπόν, έχει καλλιτεχνική διάσταση, η οποία χρειάζεται να

αναδεικνύεται μέσα από τη Λαογραφία που είναι η κατ' εξοχήν επιστήμη που μελετά το λαϊκό πολιτισμό.

Ο Ben- Amos έδωσε το διάσημο ορισμό του για το τι είναι λαϊκός πολιτισμός: «λαϊκός πολιτισμός είναι η καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες». Όπως διευκρινίζεται σε μεταγενέστερο άρθρο του «A Definition of Folklore: A Personal Narrative» (Ένας ορισμός της Λαογραφίας: Μια προσωπική αφήγηση) (Ben- Amos 1977, 9-30). Στο άρθρο του ο Ben-Amos που επανεκτιμά τον όρο Λαογραφία και τον ορισμό του λαϊκού πολιτισμού, παραθέτει την άποψη του Thomas Kuhn, ότι τα εγχειρίδια, που γράφονται από καταξιωμένους καθηγητές, έμπειρους δασκάλους και επιτυχημένους ερευνητές, είναι παιδαγωγικά μέσα για τη εισαγωγή στην επιστήμη (Kuhn, 1962: 137-138) και ακόμα αξιολόγησε ότι τα εγχειρίδια αυτά είχαν κάποια βασικά μειονεκτήματα (Kuhn, 1962: 3). Ειδικότερα, τα εγχειρίδια αγνοούσαν την ιστορική ακεραιότητα της επιστήμης ενώ οι ιστορικές αφηγήσεις ήταν βασισμένες στο παρόν.

Το 1967 ο Ben-Amos συμμετείχε στη συνάντηση για τις προτάσεις συγγραφής, που διοργάνωσε η AFS (Ben-Amos 2014:12). Μέχρι τότε είχε ήδη πραγματοποιήσει τη συνάντηση με τον φιλολογικό επιμελητή. Το 1967 παρέδωσε εργασία με τίτλο «Folklore: The Definition Game Once Again» (Λαογραφία: Το παιχνίδι του ορισμού για άλλη μια φορά) (Ben- Amos 1967). Η ομιλία αυτή προκάλεσε πολλές αντιδράσεις. Ο Roger Welsch επισήμανε τη ματαιότητα των ορισμών και του ορισμού του Ben- Amos μιας που στη φύση των λέξεων είναι η αλλαγή της σημασίας τους. Όμως, οι ορισμοί αποτελούν αντικείμενο της Γλωσσολογίας και της Λαογραφίας. Οι ορισμοί των λέξεων αλλάζουν αλλά δεν αλλάζει το αντικείμενο ερεύνης της τελευταίας, δηλαδή ο λαϊκός πολιτισμός την έρευνα και ερμηνεία του οποίου όπως ανανέωσε ο Dan Ben-Amos με την παρατήρηση πως είναι «η καλλιτεχνική δημιουργία σε μικρές ομάδες». Ωστόσο, ο ορισμός δεν ήταν αποδεκτός από όλους τους επιστήμονες. Κάποιοι λόγιοι της εποχής άσκησαν σκληρότερη κριτική και πιο συγκεκριμένα. Ο R. Dorson, ο παράλληλα, κατέκρινε τους πρώην μαθητές του (δηλαδή Ben- Amos και τον υποστηρικτή και πρώην συμφοιτητή του Richard Bauman), ονομάζοντάς τους Young (Dorson 1972:45). Επιπλέον, ο Dorson σχολιάζοντας τις νέες προοπτικές της Λαογραφίας στο βιβλίο του «Folklore and Fakelore» (Λαογραφία και Ψευτο-Λαογραφία) (Dorson

1976) , εξέφρασε τις επιφυλάξεις του φτάνοντας στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει τίποτα καινούργιο σε αυτή την τάση (Dorson 1976:86-87).

Καθίσταται πρόδηλο λοιπόν, πως η επιστημονική λαογραφική προσωπικότητα του Ben-Amos σφυρηλατήθηκε μέσα στα κοινωνικοϊστορικά δρώμενα της εποχής καθώς η εδραίωση της επιστήμης δεν είχε πραγματοποιηθεί απόλυτα ενώ οι ομοιότητες, οι διαφορές και τα όρια μεταξύ Ανθρωπολογίας, Εθνολογίας και Λαογραφίας ήταν ρευστά. Αυτά όμως, φαίνεται να λειτούργησαν θετικά για αυτόν καθώς πέτυχε έναν νέο ορισμό της Λαογραφίας, όπως αναφέρθηκε και αναλύθηκε παραπάνω. Σε αυτό το περιβάλλον σφυρηλατήθηκε η επιστημονική προσωπικότητα του Ben- Amos. Η σημασία της συμβολής του έγκειται, σύμφωνα με τον Bauman, στη θεώρηση του λαϊκού πολιτισμού ως μιας επικοινωνιακής διαδικασίας προσεγγίζοντας εντοπίζεται στην πρότασή του να καθίσταται αντιληπτή η Λαογραφία από άποψη επικοινωνίας, διαδικασίας, δράσης και αναπτύσσει την ιδέα της λαογραφικής μελέτης και ερμηνείας της συμπεριφοράς εφάπτοντας τη Λαογραφία με τη Συμπεριφορική. Αυτό ήταν τότε κάτι πρωτοποριακό και καθοριστικό για τις μετέπειτα λαογραφικές έρευνες (Bauman 1969: 167). Συμπληρωματικά ο Ben-Amos προσθέτει την έννοια της τέχνης ως έναν ρυθμιστή της επικοινωνίας, επηρεασμένος πιθανότατα από το Ρωσικό Φορμαλισμό και κυρίως από τα γραπτά του Vladimir Propp (Vladimir Propp, 1895-1970).

Στη συνέχεια ας δούμε πιο προσεχτικά τον διάσημο ορισμό του.

2.2 Ο νέος ορισμός του λαϊκού πολιτισμού ως καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες

Στο άρθρο του «Toward a Definition of Folklore in Context» (Ben-Amos,1971). Αρχικά, ο Ben- Amos εξηγεί ότι ενώ οι ανθρωπολόγοι θεωρούν το folklore ως Λογοτεχνία, οι λόγιοι της Λογοτεχνίας θεωρούν ότι το ορίζεται ως πολιτισμός. Το ζήτημα περιπλέκεται, καθώς οι ίδιοι οι Λαογράφοι καταφεύγουν σε ενστικτώδεις και λειτουργικούς ορισμούς. Οι δυσκολίες ορισμού είναι πραγματικές και σχετίζονται με την ιστορική εξέλιξη της έννοιας του λαϊκού πολιτισμού (Ben-Amos, 1971: 3-4) για αυτό και ο ορισμός της επιστήμης τον απασχόλησε συνεχώς. Συνεπώς, οι απόψεις σχετικά με τις συνήθειες, μπαλάντες, παροιμίες, δεισιδαιμονίες στον πρώιμο ορισμό του Thoms για την Λαογραφία δεν ήταν ουσιαστικές για αυτά τα

αντικείμενα και μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ένα σαθρό πλαίσιο για την ανάπτυξη μιας επιστημονικής πειθαρχίας που θα ήταν επικεντρωμένη πάνω τους.

Σε έναν αρχικό ορισμό, λαϊκός πολιτισμός θεωρούνταν το σύνολο των γνώσεων σε μια κοινωνία (κανένα άτομο όμως δε γνωρίζει όλες τις πληροφορίες, άρα αναφερόμαστε μήπως μία αφηρημένη κατασκευή με βάση τις συλλογικές πληροφορίες που είναι αποθηκευμένα στα άτομα;). Σύμφωνα με μια δεύτερη άποψη, ο λαϊκός πολιτισμός σχετίζεται άμεσα με τη γνώση που μοιράζεται κάθε μέλος της ομάδας (άρα αποκλείονται οι απόκρυφες πληροφορίες). Τέλος, ο λαϊκός πολιτισμός είναι ενδεχομένως η κοινή γνώση που μπορεί να εκφραστεί σε συλλογικές πράξεις (Ben-Amos,1971: 6). Στους ανθρωπολόγους αλλά και πρώιμους Λαογράφους, η συλλογική σκέψη θεωρούνταν ως τρόπος αντίληψης χωρίς σημάδια ατομικότητας, αλλά και ως μοτίβα σκέψης του πρωτόγονου ανθρώπου (Hartland 1891:34). Προς επίρρωση της επιχειρηματολογίας του παραθέτει ο Ben- Amos την άποψη του Edwin Sidney Hartland ο οποίος όριζε την παράδοση ως το συνολικό των ψυχολογικών φαινομένων του απολίτιστου ανθρώπου, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η Λαογραφία αποτελεί την έκφραση της ψυχολογίας του πρωτόγονου ανθρώπου αφού αφορά κάθε κλάδο είτε τη φιλοσοφία, τη θρησκεία, την επιστήμη ή την ιστορία (Ben-Amos,1971: 6).

Ο Ben-Amos παραθέτει την ιδέα ενός ξεχωριστού τύπου σκέψης που σχετίζεται με τους πρωτόγονους ανθρώπους και εκφράστηκε από τον Levi- Bruhl και είναι γνωστή ως κοινή αναδημιουργία (the collective representation) κατά την οποία θεωρεί πως όλα δημιουργούνται από τον ένα και περνούν την αποδοχή, την απόρριψη, την αποδοχή των πολλών– αυτό που σήμερα ονομάζουμε λαϊκή δημιουργία- χωρίς να αγνοεί ότι η κοινή αναδημιουργία είναι συνυφασμένη με τον χρόνο (Ben-Amos,1971: 7). Στο ίδιο άρθρο παραθέτει την άποψη του Thompson, δηλαδή ότι η παράδοση είναι όσα πρέπει να περιέχει ο όρος Λαογραφία αλλά σύμφωνα με αυτή την αντίληψη δεν είναι δυνατό να υπάρξει καινοτομία στην παράδοση και αν τύχει και υπάρχει πρέπει να έχει περάσει από στόμα σε στόμα για αρκετές γενιές (Thompson 1951), (Dorson 1952: 7). Όταν, λοιπόν, οι θεωρίες για κοινόχρηστη δημιουργία και το δόγμα της επιβίωσης κατέρρευσαν, τότε οι λόγιοι ήταν ικανοί να υποστηρίξουν την ιδέα ότι η Λαογραφία είναι τέχνη του λόγου, μη καταγεγραμμένα μέσα και λογοτεχνία που μεταδίδεται με τον προφορικό λόγο (Ben-

Amos,1971: 8). Μάλιστα, σε σχέση με άλλες επιστήμες που καθιερώθηκαν την ίδια περίοδο με τη Λαογραφία, εκείνη δεν έχει προοδεύσει αρκετά, καθώς είναι προσκολλημένη στην απόδοση ενός ορισμού που θα αφορά την ονομασία της και ότι οι περισσότεροι ορισμοί έχουν συλλάβει την ιδέα της Λαογραφίας ως μια συλλογή αντικειμένων, όπως αφηγήσεις, μελωδίες ή υλικά αγαθά (Ben-Amos,1971: 9).

Ο Ben-Amos καταδεικνύει πως η Λαογραφία είναι κατ'εξοχήν η επιστήμη που μελετά το λαϊκό πολιτισμό άμεσα και όχι παραπλεύρως ή μόνο ένα τμήμα αυτού όπως η Ανθρωπολογία, η Κοινωνιολογία, η Ιστορία, η Εθνογραφία. Πρεσβεύει, ακόμα, ότι κάθε διαχωρισμός των ιστοριών, των τραγουδιών, της γλυπτικής από τον τόπο, το χρόνο και την κοινωνία αναπόφευκτα εισάγει ποιοτικές αλλαγές (Ben-Amos,1971: 4), η οποίες παράγουν ποιοτικά διαφορετικά συμπεράσματα για το λαϊκό πολιτισμό. Ο οποίος σύμφωνα με τις εύστοχες παρατηρήσεις του μας οδηγεί ορθώς στο συμπέρασμα πως. Ο τελευταίος δεν είναι δυνατό να μελετάται αποσπασματικά και αποκομμένα αλλά χρειάζεται να ερευνάται το μέρος μέσα στη λειτουργία του όλου, του συνόλου· με άλλα λόγια ο Ben-Amos προτείνει μια ολιστική προσέγγιση όλων των πτυχών του λαϊκού πολιτισμού, η οποία όμως δεν αγνοεί τα επιμέρους, καθώς μέσα στον λαϊκό πολιτισμό κάθε κομμάτι του (παραμύθια, αινίγματα, θρύλοι, ήθη, έθιμα, τραγούδια, λατρευτικές τελετουργίες και οτιδήποτε άλλο εντάσσεται στο λαϊκό πολιτισμό) εναρμονίζεται πλήρως και σχεδόν, θα λέγαμε, καλλιτεχνικά με το όλον. Βέβαια, υπογραμμίζει πως η Λαογραφία δεν ψάχνει ενοποιητικές δομές, έχει διαφορετική θεώρηση. Στην εν λόγω επιστήμη οι πολιτιστικές εκφράσεις των ανθρώπων δεν είναι ανάλογες ή συμπληρωματικές αλλά διακρίνονται σε είδη (Ben-Amos 1976)¹. Άρα, η Λαογραφία δεν κάνει λόγο για δομές αλλά πολυσημίες και πολυλειτουργικές εκφράσεις.

¹ Η έννοια του είδους είναι καθοριστική για τη Λαογραφία: οι λαϊκές εκφράσεις δεν είναι εφάμιλλες, συμπληρωματικές ή ανάλογες αλλά κάθε φορά διαφοροποιούνται. Σύμφωνα με τον Ben-Amos, το είδος είναι ένα σύστημα κανόνων και καθορισμένων συσχετισμών που μεσολαβούν μεταξύ της γλώσσας, των συμβόλων και της πραγματικότητας (Ben-Amos, 1976: x,xii). Επομένως ένα οποιοδήποτε θέμα, έκφραση ή μοτίβο εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο είδος και αυτομάτως υπόκειται και μεταμορφώνεται σύμφωνα με τους κανόνες που διακρίνουν το συγκεκριμένο είδος. Οι λαϊκοί άνθρωποι ασυναίσθητα και αυθόρμητα αναγνωρίζουν αυτούς τους κανόνες. Γενικά τα είδη είναι οντολογικές διακρίσεις κατηγορίες, δηλαδή εκφράσεις που οι λαϊκοί άνθρωποι στηρίζουν τις κοσμοθεωρίες τους ή αλλάζουν με βάση αυτές και συνεπώς οι ιδεολογικές διακρίσεις δε γίνονται μόνο για λόγους τυπολογίας. Όπως προκύπτει, ο λαογράφος οφείλει με βάση τις τοπικές, εθνοτικές κατηγορίες του είδους (όπως τις αντιλαμβάνεται ο λαϊκός άνθρωπος) να καταλήξει σε ένα πιο αντικειμενικό και αφαιρετικό ορισμό του είδους που θα προσπαθεί ωστόσο να λάβει υπ' όψιν του τις πολιτισμικά προσδιορισμένες αντιλήψεις και προσλήψεις του είδους σε κάθε τόπο (etic και emic προσεγγίσεις).

Ο Ben-Amos τονίζει πως η αυξανόμενη έμφαση στο υπόβαθρο των ιστοριών, των τραγουδιών και των παροιμιών που αναπτύχθηκαν από τον λειτουργισμό του Malinowski μέχρι την Εθνογραφία της ομιλίας, μας καθιστά ικανούς όχι μόνο να μελετήσουμε αλλά και να ορίσουμε την Λαογραφία σύμφωνα με το περιεχόμενό της (Humes, 1962:15-53). Ο λαϊκός πολιτισμός είναι τα κομμάτια του και τα κομμάτια του αποτελούν αυτόν, χωρίς το ένα δεν μπορεί να υπάρξει το άλλο και συνεπώς για βέβαια, αντιπροσωπευτικά συμπεράσματα επιβάλλεται να μελετώνται μεμονωμένα και συγχρόνως ολιστικά, μέσα στο «context» (το οποίο θα αναλυθεί εν συνεχεία) στο περιεχόμενο, στα κοινωνικοϊστορικά δεδομένα. Υπογραμμίζει ότι λαογραφικό υλικό εξαρτάται από τα κοινωνικά συμφραζόμενα (context) της εκάστοτε εποχής (Ben-Amos, 1971: 5), τα οποία επηρεάζουν και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και λειτουργία της παράδοσης. Τη σημασία του κατέχουν τα συμφραζόμενα, το context, εξετάζει σε ένα άλλο άρθρο του ο Ben-Amos στο «The Concept of Motif in Folklore» (Η έννοια του μοτίβου στη Λαογραφία) (Ben-Amos 1980:17-36) σε σχέση με την εξίσου σημαντική στη λαογραφία έννοια του μοτίβου.

Διαπιστώνει, ακόμα, ότι οι Λαογράφοι έχουν δημιουργήσει τους ορισμούς στη βάση των σχέσεων μεταξύ των κοινωνικών συμφραζομένων, του βάθους χρόνου, του μέσου μετάδοσης από τη μια και της σύλληψης της ιδέας της Λαογραφίας ως σώμα γνώσης, τρόπο σκέψης και είδος τέχνης από την άλλη (Ben-Amos 1971: 5) πράγμα που καταδεικνύει την αντιληπτική ικανότητα του Dan Ben-Amos η οποία προκύπτει από τη βαθιά κατανόησή του ως προς το λαογραφικό αντικείμενο έρευνας, το λαϊκό πολιτισμό. Φαίνεται να καλλιεργείται εκείνη την περίοδο η ισορροπία στο προαπαιτούμενο αίσθημα της ενσυναίσθησης του Ben-Amos για όσα ερευνά, καταγράφει το οποίο επιτρέπει την ορθή κατανόηση και σε συνδυασμό με την απαραίτητη ερευνητική αποστασιοποίηση πραγματοποιείται η ορθή επιστημονική ερμηνεία και αυτό ουσιαστικά είναι μια συμβολή του στην επιστήμη. Τα κοινωνικά συμφραζόμενα ενός λαογραφικού φαινομένου θα πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τη χρονική διάσταση και το μέσο μετάδοσης αφενός, τον λαϊκό πολιτισμό ως σώμα γνώσης, τρόπο σκέψης και είδος τέχνης αφετέρου (Ben-Amos 1971: 5)

Σύμφωνα λοιπόν με τον Ben-Amos, όλες οι ανθρώπινες ομάδες, παλαιές και νέες, έχουν ιδιαίτερες πολιτισμικές εκδηλώσεις που μπορούμε να ονομάσουμε «λαϊκό

πολιτισμό», η μελέτη του οποίου είναι έργο των λαογράφων. Η σύγχρονη μεθοδολογική προσέγγιση θεωρεί το λαϊκό πολιτισμό όχι ως ένα σύνολο αντικειμένων ή συλλογών αλλά ως μία διαδικασία. Ο λαϊκός πολιτισμός ταυτίζεται επομένως με τη δράση που συμβαίνει εκείνη τη στιγμή και έχει καλλιτεχνικό υπόβαθρο και είναι επικοινωνιακή διαδικασία (Ben-Amos,1971: 10). Μιλάμε π.χ. όχι για το τραγούδι αλλά για το τραγουδίσμα, διαδικασία που περιλαμβάνει το τραγούδι και τον τραγουδιστή, τη μελωδία αλλά και αυτούς που τον ακούνε. Επομένως ο λαϊκός πολιτισμός αποτελεί μία δημιουργική επικοινωνιακή διαδικασία. Οι καλλιτεχνικές φόρμες είναι πολιτιστικά αναγνωρίσιμες κατηγορίες και έχουν ξεχωριστά ονόματα αναγνώρισης για να ξεχωρίζουν από άλλους τρόπους κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Ben-Amos,1971: 10). Οι συμφραζόμενες συμβάσεις που καθορίζουν τα λαογραφικά όρια είναι ο χώρος, ο χρόνος και η ομάδα ατόμων (Ben-Amos,1971: 11). Με αυτόν τον τρόπο ο Ben-Amos ορίζει τον λαϊκό πολιτισμό ως καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες.

Αυτές οι παρατηρήσεις του προωθούν τη λαογραφική μελέτη και έρευνα καθώς καταδεικνύει πως ο λαϊκός πολιτισμός ως αποτέλεσμα καλλιτεχνικής και επικοινωνιακής διαδικασίας και δημιουργίας απαντάται σε όλα τα επικοινωνιακά μέσα, εμπεριέχει όμως τον περιορισμό της μικρής ομάδας: αυτή του η παρατήρηση είναι μια πρόσθετη στήριξη για το μοναδικό τρόπο με τον οποίο η λαογραφική επιστήμη μελετά τα αντικείμενά της και την διαχωρίζει από άλλες συγγενείς, όπως την Ανθρωπολογία. Μάλιστα από την ίδια την ονομασία της επιστήμης αναδεικνύει μέσα την ετυμολογική ανάλυση του όρου Λαός, λαϊκός με το αντικείμενο ερεύνης καθώς το επίθετο λαϊκός περιέχει τη διάσταση της συλλογικότητας.

Ο ορισμός αυτός επιτυγχάνει όχι μόνο την ανανέωση του αντικειμένου της λαογραφίας αλλά και των θεωρητικών εργαλείων της ίδια της λαογραφικής έρευνας, υποδεικνύει νέα ερμηνευτικά πλαίσια και αποσαφηνίζει τα όριά της με συγγενείς επιστήμες.

Έτσι, λοιπόν κρίνει απαραίτητα να ασχοληθεί περαιτέρω με τον ορισμό της ομάδας, συνδέοντάς την ομάδα με την επικοινωνία ενώ το 1983 αφιερώνει εξ ολοκλήρου σε ένα μεταγενέστερο άρθρο του «The idea of Folklore: An Essay» (Η ιδέα της Λαογραφίας: Ένα Δοκίμιο) (Ben- Amos, 1983: 11- 17) στην ανάλυση του όρου Λαογραφία, η οποία διαφαίνεται τον απασχόλησε για αρκετά έτη και μέσα από

την οποίο στόχευε τόσο στην εδραίωση της επιστήμης με νέα όμως θεμέλια. Ο Ben-Amos στρέφεται στους ιστορικούς όρους διαμόρφωσης του εννοιολογικού οπλοστασίου της επιστήμης της Λαογραφίας εξετάζοντας την αντοχή τους υπό όρους υπό το πρίσμα των Νέων Προοπτικών στην Αμερικανική Λαογραφία. Ο όρος Λαογραφία εμφανίστηκε κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και ήταν δηλωτικός της παράδοσης (μύθοι, έθιμα, θρύλοι κ.λπ.) Συσχετιζόταν, επίσης, με το παράλογο, το αγροτικό υπόβαθρο και το στοιχείο γνησιότητας, το γνήσια λαϊκό θα λέγαμε λαϊκό άνθρωπο και συνεπώς συσχετίζει επιτυχημένα το όνομα της επιστήμης με το αντικείμενο της. Όλα αυτά ωθούσαν τους τότε μελετητές του λαογραφικού υλικού να το συσχετίζουν με τη «φυσική» έκφραση του λαϊκού ανθρώπου (Naturproesie) προτού η αστικοποίηση και η νεωτερικότητα «μολύνουν» την αρχική του αθωότητα (Ben-Amos, 1983: 10) . Ωστόσο, η μεταφορά του λαϊκού ανθρώπου στο άστυ, ο πολιτιστικός εκμοντερνισμός δεν αλλοίωσε μόνο απαραίτητα τον άνθρωπο και τα ήθη αλλά υπόκειται μάλλον σε μια άλλη διαδικασία καθώς ο πολιτισμός προσαρμόστηκε στα νέα κοινωνικά και ιστορικά δεδομένα και μέσα από την παρατήρηση, εμπάθυνση, αιτιολόγηση και ερμηνεία ακόμα και της σύγχρονης μεταμοντέρνας εποχής μπορούμε να αναγνωρίσουμε σύμβολα και μοτίβα του λαϊκού πολιτισμού που σε καμία περίπτωση δεν είναι νέα ή παρωχημένα ή ακόμα και ξεπεσμένα αλλά λειτουργούν πλέον διαφορετικά (είναι άλλωστε πολυλειτουργικά) και όπως ο Ben-Amos επισήμανε σε κάθε περίπτωση η λειτουργία τους εξαρτάται από το context. Επομένως κριτήρια όπως η παραδοσιακότητα, το παράλογο, ο αγροτικός χώρος, η ανωνυμία, η τοπικότητα, η παγκοσμιότητα, ο αρχετυπικός χαρακτήρας, η προφορική διάδοση αντιστοιχούν κατά περίπτωση στα λαογραφικά φαινόμενα και δεν έχουν συνολική εφαρμογή. Ανεξάρτητα από την αξία τους τα παραπάνω κριτήρια συνέβαλαν στη διάδοση της ιδέας του λαϊκού πολιτισμού, ενώ ταυτόχρονα μεταμόρφωσαν το λαϊκό πολιτισμό από ιδέα σε ένα επιστημονικό γνωστικό πεδίο. Όπως υπογραμμίζει ο Dan Ben-Amos, οι σύγχρονοι λαογράφοι δέχονται ότι ο λαϊκός πολιτισμός μπορεί να είναι παραδοσιακός αλλά δεν είναι εξ' ορισμού παραδοσιακός. Μπορεί να είναι ανώνυμος αλλά όχι πάντα. Κάθε ένα από τα γνωρίσματα που διακρίνουν το λαϊκό πολιτισμό μπορεί να υπάρχουν σε ορισμένες μορφές ή κουλτούρες αλλά μένει στους λαογράφους να το αποδείξουν εκ νέου.

Για τους παραπάνω λόγους, ο Ben-Amos παραλείπει συνειδητά τα κριτήρια της παράδοσης και της προφορικής μετάδοσης στον ορισμό του: η πολιτισμική χρήση

του όρου παράδοση δεν είναι απαραίτητα εξαρτημένη από την ιστορική αλήθεια. Ο Ben-Amos θεωρεί ότι ο παραδοσιακός χαρακτήρας της Λαογραφίας είναι μάλλον ένα αναλυτικό κατασκεύασμα, βασισμένο στις μελέτες των λογίων (Ben-Amos, 1971: 13). Έτσι, καταλήγει σε ένα σημαντικό και συνάμα πρωτοποριακό συμπέρασμα με το οποίο μάλιστα ενισχύει ξανά τη σημαντικότητα της έννοιας του context' η επιμονή των μελετητών στην καθαρότητα όλων των λαογραφικών κειμένων μπορεί να αποβεί καταστροφική για την λαογραφική έρευνα, επειδή επικεντρώνονται σε απομονωμένους τύπους και παραμελεί την πραγματική κοινωνική και λογοτεχνική ανταλλαγή, αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση μεταξύ πολιτισμών και καλλιτεχνικών μέσων και επικοινωνίας.

Ο Ben-Amos υποστηρίζει, εκτός των άλλων, παραθέτοντας μια σειρά από παραδείγματα ότι η λαογραφική επιστήμη δεν αποτελεί απλώς μια αντανάκλαση των πολιτιστικών εκφάνσεων (Ben-Amos, 1971: 15) αλλά μια διαδικασία αλληλεπίδρασης, μια διαδικασίας συνεχής και δυναμική με τον πολιτισμός καθώς ο ίδιο ο πολιτισμός, η παράδοση έχει δυναμική και μεταπλαστική.

Κεφάλαιο Τρίτο

Ο Alan Dundes και το εννοιολογικό οπλοστάσιο της Αμερικανικής λαογραφίας: λαϊκός πολιτισμός ως καθρέφτης της κουλτούρας, λαογραφία και λογοτεχνία, μεταλαογραφία.

Ο Alan Dundes (1934-2005), Αμερικανός Λαογράφος (ο οποίος όμως συνδυάζει τη Λαογραφία με την Ανθρωπολογία), σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Yale νό τη διδακτορική του διατριβή στη Λαογραφία έλαβε από το Πανεπιστήμιο της Indiana. Αυτό που τον επηρέασε ιδιαίτερα στη στροφή του προς τη Λαογραφία ήταν ο πατέρας του , καθώς ήταν αρκετά ταλαντούχος ως αφηγητής και ο πρόωρος θάνατός του επηρέασε τον τρόπο σκέψης του λαογράφου για το πατρικό πρότυπο, όπως και ο πατερναλιστικός ρόλος απέναντι στους μαθητές του (Dundes 1962)². καθηγητής του υπήρξε ο Richard Dorson. Ο Dundes δίδαξε στο Πανεπιστήμιο he Berkeley της Καλιφόρνια και υπήρξε ο λαογράφος που κατεξοχήν διαμόρφωσε τις σύγχρονες λαογραφικές σπουδές ασκώντας τεράστια επιρροή σε επιστήμονες σε όλο τον κόσμο. Από το απέραντο και πολύπλευρο έργο του θα μας απασχολήσουν εδώ ορισμένα βασικά εννοιολογικά του στοιχεία.

Ο Dundes αρχίζει την πρώτη του συλλογή άρθρων με τη φράση «My principal research interests focus upon the analysis of folklore» (Τα πρωταρχικά ερευνητικά ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην ανάλυση της Λαογραφίας) (Dundes 1975, xi-xii). Για τον Dundes η έννοια του λαϊκού πολιτισμού ήταν ιδιαίτερα κρίσιμη για τη γνώση της ανθρώπινης εμπειρίας, επειδή ως αυτοβιογραφική εθνογραφία παραπέμπει σε μια θέαση από μέσα προς τα έξω και όχι το αντίθετο (Bronner 2007: 1).

Αντίκρισε τη Λαογραφία όπως και ο Ben- Amos, ως έκφραση του λαϊκού ανθρώπου, μια έκφραση που όμως, συμπλήρωσε ο τελευταίος με έντονη την καλλιτεχνική χροιά. Έκρινε ότι οι παραδόσεις, τα πολιτιστικά στοιχεία δεν αποτελούν, απομεινάρια και λείψανα, απλή και ίσως άσκοπη αναβίωση του παρελθόντος, ο λαϊκός πολιτισμός ήταν μέρος της εκάστοτε σύγχρονης κοινωνίας, του σύγχρονου τεχνολογικού κόσμου. Θεώρησε το λαϊκό πολιτισμό ως πλούσια και σημαντική πηγή

² Η άποψη αυτή καταγράφεται στην εξής παραπομπή: Dundes Alan, 1962 The Father, the Son and the Holy Grail. Literature and Psychology 12:101-112

για την μελέτη της γνωστικής λειτουργίας και των αξιών (Dundes 1975a). Στόχος του ήταν να κάνει το ασυνείδητο περιεχόμενο συνειδητό, καθώς πίστευε ότι ο λαϊκός πολιτισμός είναι το πεδίο εκείνο που παρέχει μια ασφαλή φαντασία ή χώρο τελετής στον οποίο συμβολίζεται και ελέγχεται το άγχος και η αβεβαιότητα (Bronner 2007: 1,4). Αυτή η μετατροπή δίνει έμφαση στην αναλυτική στάση όσον αφορά την εκτίμηση της σημασίας, παρόλο που παρότρυνε τους αναλυτές να συλλέξουν μεταλαογραφικά σχόλια στις δικές τους παραδόσεις (Bronner 2007: 4).

Στο άρθρο του με τίτλο «Folklore as a mirror of Culture» (Ο λαϊκός πολιτισμός ως καθρέπτης κουλτούρας) (Dundes 1969:471- 482), ο Dundes παροτρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τη Λαογραφία ως εκπαιδευτικό υλικό για να αναπτύξει την αντοχή και να χρησιμοποιήσει και τις πολιτισμικές παραδόσεις των μαθητών προς επίρρωση της γνώσης. Επιπλέον, παρότρυνε τους καθηγητές να βασιστούν στις υπαρκτές προφορικές παραδόσεις που λένε τα παιδιά μεταξύ τους. Στο ίδιο άρθρο, μάλιστα, διατύπωσε ψυχοκοινωνικές ιδέες, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποκρυπτογραφήσουν το λαογραφικό υλικό. Ο Dundes θεωρούσε πως τα παιδιά δεν έπρεπε να καταπιέσουν τα λαογραφικά τους ενδιαφέροντα, αλλά να τα διατυπώσουν ανοιχτά, αφού όπως έδειξε ο ίδιος, μόνο ο λαϊκός πολιτισμός έχει τη δυνατότητα να αντανakλά θέματα όπως τις αντιπαλότητες μεταξύ αδελφών, την εφηβεία και τις σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών.

Ο Dundes διαχώρισε τη Λαογραφία από άλλες έννοιες επειδή τη θεώρησε ως εθνογραφική αυτοβιογραφία, δηλαδή μια περιγραφή των ανθρώπων για τους εαυτούς τους (Bronner 2007: 53). Θεώρησε, επιπλέον, ότι ο λαϊκός πολιτισμός ως καθρέπτης της κοινωνίας αποκαλύπτει ομοιότητες και διαφορές στον εκάστοτε τρόπο σκέψης και γι' αυτό πίστευε ότι η μελέτη του θα ήταν ένα κατάλληλο εργαλείο για την κατανόηση του πολιτισμού. Άρα, οι διάφορες μορφές του, δηλαδή οι μύθοι, οι θρύλοι, τα παραδοσιακά τραγούδια, οι παροιμίες και πολλά άλλα θα ήταν πολύτιμη πηγή για κάθε καθηγητή, ο οποίος είχε κατά νου να κατανοήσει σε μεγαλύτερο βαθμό τους μαθητές και να τους διδάξει για τον κόσμο με αποτελεσματικό τρόπο. Επιπλέον, ως καθρέπτης του πολιτισμού, το folklore αποκαλύπτει συχνά θέματα ιδιαίτερου προβληματισμού και γι' αυτό το λόγο αναλύει λαογραφικές συλλογές που παρέχουν στο άτομο ένα τρόπο να δει τα πράγματα, δηλαδή από μέσα προς τα έξω, όπως ένας

κοινωνικός επιστήμονας ή ένας καθηγητής (Dundes 1969:471).

Στο άρθρο του «The Study of Folklore in Literature and Culture: Identification and Interpretation» (Η μελέτη της Λαογραφίας στη Λογοτεχνία και τον πολιτισμό: Ταυτοποίηση και διερμηνεία) (Dundes 1965: 136- 142) ο Alan Dundes αναφέρει πως υπάρχουν δύο βασικά βήματα στη μελέτη της θέσης του λαϊκού πολιτισμού στη λογοτεχνία και στην κουλτούρα: το πρώτο, έχει αντικειμενικό και εμπειρικό χαρακτήρα, ενώ το δεύτερο είναι περισσότερο υποκειμενικό. Το πρώτο μπορεί να οριστεί ως ταυτοποίηση και το δεύτερο ως ερμηνεία (Dundes 1965:136). Η ταυτοποίηση απαραίτητα περιέχει μία έρευνα για ομοιότητες, ενώ η ερμηνεία εξαρτάται από την σκιαγράφηση των διαφορών. Αξιολογεί πως δεν είναι κάθε Λαογράφος ειδικός να ασχοληθεί λογοτεχνικές κριτικές, ενώ οι πολιτισμικοί ανθρωπολόγοι αδυνατούν να αναγνωρίσουν άμεσα το λαογραφικό υλικό. Εάν θεωρηθεί ως αληθινό το συμπέρασμα ότι οι Λαογράφοι πολύ συχνά αναγνωρίζουν χωρίς να ερμηνεύουν, ενώ οι λογοτεχνικοί κριτικοί και οι Ανθρωπολόγοι ερμηνεύουν χωρίς να αναγνωρίζουν τον λαϊκό πολιτισμό, τότε ο Dundes θεωρεί ότι πρέπει να αλλάξει η κατάσταση. Είτε πρέπει να εκπαιδεύσουν οι Λαογράφοι τους συναδέλφους τους που ασχολούνται με τη Λογοτεχνία και την Ανθρωπολογία στη διαδικασία της αναγνώρισης ή του λαϊκού πολιτισμού πρέπει να αναλάβουν κάποια από τα ζητήματα ερμηνείας μόνοι τους (Bronner 2007: 75).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο του «The American Concept of Folklore» (Η Αμερικανική Έννοια της Λαογραφίας) (Dundes, 1966: 226- 249). Ο Dundes ισχυρίζεται ότι παρόλο που οι Λαογράφοι προσπαθούν να είναι αντικειμενικοί παρατηρητές, υπόκεινται, ωστόσο, στις βάσεις της κοινωνίας στην οποία δουλεύουν και στις παραδόσεις μιας υποομάδας (Dundes 1966: 227,245). Στο άρθρο «Proverbs and Ethnography Speech» (Παροιμίες και Εθνογραφία της ομιλίας) (Arewa, Dundes, 1964: 70- 80) χρησιμοποιεί τη διάκριση μεταξύ λόγου και γλώσσα για τονίσει ότι ο εθνογραφικός σκοπός της λαογραφικής έρευνας είναι προσανατολισμένος στην επικοινωνία ή στο περιεχόμενο (Bronner 2007: 6). Σύμφωνα με τον Dundes, τα λαογραφικά ζητήματα δεν είναι μόνο η σκιαγράφηση της δομής της γλώσσας ως ένα απομονωμένο συμβολικό σύστημα, αλλά κατά κύριο λόγο σχετίζεται με την απόπειρα ανακάλυψης της γλώσσας σε συγκεκριμένες περιστάσεις, γεγονός που δείχνει ότι το ενδιαφέρον σε αυτή τη μελέτη

επικεντρώνεται όχι μόνο στους κανόνες της γλώσσας αλλά και στους κανόνες για τη χρήση αυτής (Dundes 1966: 242).

Μεταλαογραφία- Metafolklore

Alan Dundes συνδυάζει τη γλωσσολογική σύλληψη της μεταγλώσσας, δηλαδή της γλώσσας που χρησιμοποιείται για να κάνει σχόλια για άλλες γλώσσες, με τη λογοτεχνική κριτική για να προτείνει μια προφορική λογοτεχνική κριτική χρησιμοποιώντας το στοιχείο της Μεταλαογραφίας (Dundes 1966:505). Ορίζει τη Μεταλαογραφία ως ιστορίες ή λόγια που αφορούν την Λαογραφία). Ο ίδιος υπογραμμίζει ότι για τους Λαογράφους, η σημασία αυτού του είδους του υλικού ανακαλύπτει τις συμπεριφορές και τις αντιλήψεις για τη Λαογραφία με βάση τις απόψεις των ντόπιων. Μπορεί να δώσει, κατά τον Dundes, συναφείς πληροφορίες για τους Λαογράφους εκτιμώντας τον ρόλο της Λαογραφίας για μία κοινωνία ή μία περίπτωση (Dundes 1966:505).

Το ιδεολόγημα ότι η Λαογραφία ήταν περιορισμένη στην επιβίωση και η αντανάκλαση του παρελθόντος αποτελούσε δυσκολία για τη μελέτη του περιεχομένου της Λαογραφίας. Στον 20^ο αιώνα με το αυξανόμενο ποσοστό εθνογραφικής έρευνας, έγινε εμφανές ότι η Λαογραφία αντανakλούσε το παρόν όπως και το παρελθόν και υπήρχε ένα γενικό πλαίσιο στο οποίο ήταν χρήσιμη η Λαογραφία. Τα λαογραφικά κείμενα για να ερμηνευτούν χρειάζονται να τοποθετηθούν μέσα στα κοινωνικοϊστορικά συμφραζόμενα.

Το 1962 ο Alan Dundes δημοσίευσε το άρθρο «From Etic and emic units in the structural study of Folktales» (Από τα etic και emic κεφάλαια στη δομική ανάλυση των Παραμυθιών) (Dundes 1962: 95- 105), στο οποίο αναφέρει τη δυαδική διαίρεση των διαχρονικών και του σύγχρονων παραμέτρων του χρόνου. Παρατήρησε ότι οι διαχρονικές προσεγγίσεις είχαν κυριαρχήσει πάνω στη σκέψη για τη Λαογραφία οδηγώντας σε αναλύσεις των λαϊκών παραδόσεων χωρίς το παραδοσιακό υλικό, χωρίς την κοινωνική βάση του υλικού (Bronner 2007: 88). Ο ίδιος θεωρεί ότι η μελέτη του λαϊκού πολιτισμού γενικά και των παραμυθιών συγκεκριμένα τείνει να έχει περισσότερο διαχρονικό παρά σύγχρονο χαρακτήρα (Dundes 1962β:95). Στη συνέχεια, τονίζει ότι και οι τρεις προσεγγίσεις του λαϊκού πολιτισμού η μυθολογική, η ανθρωπολογική και η ιστορικογεωγραφική διακατέχονται από κάποια διαχρονικότητα αλλά επιδέχονται και κάποια σύγκριση. Και οι τρεις χρησιμοποιούν υλικά από πολλούς πολιτισμούς (Bronner 2007: 90).

3.2. Στρουκτουραλισμός και Λαογραφία

Ο Alan Dundes χρησιμοποίησε το στρουκτουραλισμό για να ορίσει και να συγκρίνει τα διάφορα λαογραφικά είδη και μεθοδολογικά ήταν το κλειδί ενός αναλυτικού βήματος αντλώντας πολιτισμική σημασία σε μία αντικειμενική επιστήμη της Λαογραφίας (Bronner 2007: 123). Επέκτεινε την ανάλυση του Propp στον αγγλόφωνο κόσμο εισάγοντας τη μετάφραση του έργου του Propp «Morphology of the Folktale» (Η Μορφολογία του Παραμυθιού) (Propp, 1968). Έτσι, επαναδιατύπωσε τη διάκριση μεταξύ της συνταγματικής ανάλυσης του Propp, δανειζόμενος στοιχεία από την αντίληψη της γλώσσας στη μελέτη της γλώσσας, καθώς και από την παραδειγματική ανάλυση, που ψάχνει ένα χαρακτηριστικό ή ένα παράδειγμα, που βρίσκεται κάτω από το λαογραφικό κείμενο. Ο Dundes σε μεταγενέστερο έργο αναφέρθηκε στην επίδραση του Propp και του Levi- Strauss τη δομική ανάλυση της αφήγησης και σχολίασε έτσι τις διαφορές των ανθρωπολόγων και των λαογράφων στην προσέγγιση του μύθου, αφού δεν φαίνεται να γνώριζε εξ ολοκλήρου τα είδη της Λαογραφίας (Bronner 2007: 123).

Στο άρθρο «On game morphology: A study of the structure of non-verbal folklore» (Σχετικά με τη μορφολογία του παιχνιδιού: Μια μελέτη στη δομή και μη λεκτική Λαογραφία) (Dundes 1964) ο Dundes προχωρά σε μια δομική ανάλυση, η οποία έχει αντληθεί από μεθόδους που ήταν οικείες στον Vladimir Propp και σε άλλους Ρώσους φορμαλιστές. Ο Dundes έδειξε την κυριαρχία της αφήγησης στη λαογραφική σκέψη τονίζοντας τη δυαδικότητα των λεκτικών και μη λεκτικών παραδοσιακών ειδών (Bronner 2007: 123). Η άρνηση του μη λεκτικού δίνει την υπόνοια ότι η λεκτική χρήση είναι ο κεντρικός όρος από τον οποίο οι υπόλοιποι αξιολογούνται (Bronner 2007: 154). Ωστόσο, ο Dundes πιστεύει ότι για τον ορισμό της Λαογραφίας δεν πρέπει κανείς να είναι περιορισμένος με λεκτικά εργαλεία (Dundes 1964: 176). Στο ίδιο άρθρο, φέρνει το παράδειγμα ενός μη λεκτικού τύπου Λαογραφίας, τα παιχνίδια των παιδιών, που είναι δομικά όμοιο με ένα λεκτικό τύπο, δηλαδή το παραμύθι (Bronner 2007: 161). Στη συνέχεια, διαπιστώνει ότι υπάρχουν μη λεκτικές αναλογίες (παιχνίδια) για λεκτικούς λαογραφικούς τύπους και γι' αυτό το λόγο η Λαογραφία

δεν πρέπει να περιοριστεί ως όρος στη μελέτη της προφορικής παράδοσης, της παραδοσιακής λογοτεχνίας ή οποιοδήποτε παρόμοιου όρου (Bronner 2007: 161).

Το 1969 ο Dundes δημοσίευσε το άρθρο του με τίτλο «The Devolutionary premise in Folklore theory» (Το ιδεολόγημα της συνεχούς παρακμής στη λαογραφική θεωρία) (Dundes 1969) στο οποίο αναλύει το ιδεολόγημα της συνεχούς παρακμής του λαϊκού πολιτισμού (Dundes 1969:5).

Στο άρθρο με τίτλο «Getting the Folk and the lore together» (Ενώνοντας το Λαό με το λαϊκό πολιτισμό (Dundes 1976) , που εκδόθηκε το 1976, ο Dundes αναφέρει τη σύνδεση της προοπτικής της Λαογραφίας με τη σημειωτική που ορίζεται κυρίως ως μελέτη των σημαδιών. Οι ιδέες είχαν περισσότερο σχέση με τη συμβολιστική προσέγγιση στο έργο «Projection in Folklore» (Προβολή στη Λαογραφία) (Dundes 1976) το οποίο αξιολογήθηκε από την επιστημονική κοινότητα της Λαογραφίας σπουδαίο καθώς αποτελεί μια απόπειρα σύνδεσης της Λαογραφίας με την Ψυχανάλυση.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Η μεθοδολογία του Roger Abrahams για την ανάλυση του λαογραφικού υλικού

Ο Roger David Abrahams (1933-2017) γεννήθηκε στη Φιλαδέλφεια της Πενσυλβανίας. Φοίτησε στο Swarthmore College της Πενσυλβανίας, όπου απέκτησε το Πτυχίο του και μάλιστα με τιμητικές διακρίσεις το 1955. Από το Πανεπιστήμιο της Κολούμπια στη Νέα Υόρκη απέκτησε το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στη Λογοτεχνία και τη Λαογραφία το 1959 ενώ από το Πανεπιστήμιο της Πενσυλβανία έλαβε Διδακτορικό του στη Λογοτεχνία και τη Λαογραφία το 1961. Καθηγητής του ήταν ο καθηγητής Λαογραφίας A Gross. Έχει βραβευτεί, έχει συγγράψει πληθώρα βιβλίων και κριτικές. Το πλούσιο έργο του έχει ασκήσει παγκόσμια επιρροή στην επιστήμη της Λαογραφίας. Ήταν από τα ιδρυτικά μέλη του Center for Folklore and Ethnography του Penn στο Τμήμα Folklore and Folklife

Στο βιβλίο του «Deep down in the jungle» (Βαθιά μέσα στη Ζούγκλα) που εκδόθηκε το 1964 παρουσιάζει και αναλύει τη λαογραφική σχέση μεταξύ μιας μικρής ομάδας Μαύρων σε μια γειτονιά στη Νότια Φιλαδέλφεια. Η επιτόπια έρευνα υπήρξε εντατική, καθώς, όπως και ο ίδιος αναφέρει, προσπάθησε να συλλέξει σε βάθος τις πληροφορίες και για την αναδημιουργία της παρουσίασης. Έλαβε υπόψη και το κοινωνικό υπόβαθρο όπου εντοπίζονται οι λαϊκές παραδόσεις και για να συσχετίσει τις λαϊκές αυτές παραδόσεις με τη ζωή και τις αξίες της ομάδας (Abrahams 1964:3). Η προσέγγιση αυτή απομακρύνεται από παλαιότερες μεθόδους ανάλυσης της Λαογραφίας (Abrahams 1964:3). Ο Abrahams θεωρεί ότι η Λαογραφία για να μελετήσει το υλικό πρέπει να χρησιμοποιήσει όσες περισσότερες μεθόδους μπορεί (Abrahams 1964:4). Η Λαογραφία κατά την κρίση του, προσφέρει πληροφορίες για ανάδειξη συστημάτων και μάλιστα αναλυτικών. Μέχρι τότε η ερμηνεία του λαογραφικού υλικού δεν είχε πραγματοποιηθεί με τα μεθοδολογικά εργαλεία της λαογραφικής επιστήμης με λαογραφικές έννοιες που θα είναι αρωγοί στη μεθοδολογία της. Ωστόσο, τα πράγματα αλλάζουν ραγδαία τη δεκαετία του 1960. Η Λαογραφία αποτελεί, όπως υποστηρίζουν οι Ανθρωπολόγοι, μια όψη του πολιτισμού και είναι ένα εργαλείο που υπακούει στο γενικό δίκαιο, το οποίο δημιουργείται από τη σύγκρουση της καινοτομίας με τη σταθερότητα, χωρίς να παραμελείται το γεγονός

ότι περιπλέκονται από τις αλληλεπιδράσεις διαφόρων κοινωνικών ομάδων και ο Λαογράφος κρίνει ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων περικλείει πολλές αντιφάσεις, η ανάλυση των οποίων μπορεί να διαφωτίσει τις λαϊκές παραδόσεις και την δημιουργία τους όπως και τη μετάδοση, δηλαδή μέσα από τη σύγκριση σταθερότητας και αλλαγής (Abrahams 1964: 5). Μέσα σε αυτά συμπεριλαμβάνονται οι παροιμίες. Ο Walter D. Zenner στο «Ethnic stereotyping in Arabic Proverbs» (Εθνικός στερεοτυπισμ στις αραβικές παροιμίες) (Zenner 1970: 417-429). Θεωρεί πως τα εθνικά στερεότυπα στις αραβικές παροιμίες και μάλιστα αξιολογεί πως οι στερεότυποι τύποι των παροιμιών ήταν μέρος της διαπολιτισμικής μελέτης του εθνοκεντρισμού. Αναδεικνύει τη σημασία των παροιμιών καθώς οι παροιμίες και οι άλλες λαογραφικές μορφές είναι χρήσιμες στους κοινωνικούς επιστήμονες διότι παρέχουν. Υλικό για την σύγκριση και μελέτη των κοινωνικών συμπεριφορών. Οι μελέτες αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να απεικονίσουν τη δομή τόσο του αληθινού λαού όσο και τα εθνικά στερεότυπα. Και με τη σειρά τους οι καλές, ολοκληρωμένες και συστηματικές συλλογές λαογραφικού υλικού έχουν σχεδόν αμέτρητο αριθμό χρήσεων (Zenner, 1970: 429).

Στο άρθρο δημοσιευμένο την ίδια εποχή ο E. Ojo Arewa στο «Proverb Usage in a “Natural” Context» (Η χρήση των παροιμιών σε ένα “φυσικό” πλαίσιο) (Arewa 1970:430-437) ασχολείται με τη χρήση των παροιμιών στο φυσικό τους περιβάλλον. Πραγματεύεται τη μεθοδολογία καταγραφής των παροιμιών η οποία θεωρεί πως επηρεάζει τη μελέτη και την ανάλυση τους και αναφέρει πως το περιεχόμενο δεν είναι φυσικό όταν οι παροιμίες χρησιμοποιούνται κατόπιν αιτήματος του λαογράφου ερευνητή. Σε αυτήν την περίπτωση το ευρέως και διεθνώς γνωστό ως context είναι τεχνητό (artificial). Βλέπουμε εδώ ότι οι Αμερικανοί Λαογράφοι να πραγματεύονται τη μεθοδολογία καταγραφής και την αντικειμενικότητα που παρουσιάζει το λαογραφικό υλικό τόσο κατά τη διάρκεια της καταγραφής του όσο και μετέπειτα στην ανάλυση και ερμηνεία του.

Σημαντικό για τους Αμερικανούς του 1960-1970 δείχνει να είναι η συγχρονική μελέτη, του λαογραφικού υλικού το οποίο διαφαίνεται μάλιστα και στην κριτική που άσκησε η Linda Dégh (Dégh 1970:472-478) στο έργο της Ninon A. M. Leader και του Lajos Varyas στην οποία επισημαίνει πως παρουσιάζουν τις παλαιότερες και πιο ελκυστικές μπαλάντες και δίνουν φάσεις στη συγκριτική

λογοτεχνική ποιότητά τους, αδιαφορώντας για τις άλλες κατηγορίες και με αυτό τον τρόπο περιορίζουν τη λαογραφική αξία των έργων τους (Dégh, 1970: 473). Επισημαίνει ακόμα, πως η διαδικασία της παραλλαγής μέσα σε μία ζωντανή προφορική παράδοση μπαλάντων δεν πρέπει παρακάμπτεται (Dégh, 1970:477,478).

Συμπεράσματα

Από την ίδρυση της AFS ο λαϊκός πολιτισμός έγινε αντιληπτός στο πλαίσιο της Αμερικανικής Λαογραφίας ως ένα σύνολο φαινομένων που αναφέρονται σε κάθε σχεδόν πτυχή της καθημερινής ζωής, σε κάθε κοινωνία. Το αντικείμενο που μελετάται στο πλαίσιο της Αμερικανικής Λαογραφίας με θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία που τη διαχωρίζουν από άλλες παραπλήσιες κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως ενδεικτικά η Ανθρωπολογία, η Κοινωνιολογία, η Ιστορία. Η επίμονη ενασχόληση με τον ορισμό του λαού και του λαϊκού πολιτισμού από τους Αμερικάνους Λαογράφους καθόρισε με μεγαλύτερη σαφήνεια στα όρια της επιστήμης και τις διαφορές της με τις άλλες επιστήμες που εντοπίζονται εξίσου στην θεωρία και στη μεθοδολογία της.

Τη δεκαετία του 1960 η επιστήμη της Λαογραφίας στην Αμερική αρχίζει να ανανεώνεται, μέσα από το επιστημονικό κίνημα των *Νέων Προοπτικών* στη Λαογραφία. Το κίνημα αυτό είχε προετοιμαστεί από την παρουσία και το έργο σημαντικών μορφών της Αμερικανικής Λαογραφίας στον πανεπιστημιακό χώρο, όπως ήταν ο Richard Dorson και ο Stith Thompson. Χαρακτηριστικά αυτής της νέας κίνησης αποτελούν η αναθεώρηση των μεθοδολογικών εργαλείων, η εισαγωγή νέων εννοιών οι οποίες θα χρησιμεύσουν σε μια ουσιαστικότερη, αποδοτικότερη, ρεαλιστικότερη και πιο αντικειμενική λαογραφική παρατήρηση, προσέγγιση και ερμηνεία του λαογραφικού υλικού. Μια από αυτής της έννοιες είναι το context, τα συμφραζόμενα. Αναλυτικότερα, κάθε λαογραφικό φαινόμενο προσεγγίζεται βάσει την εμφάνιση και τη λειτουργία του στα εκάστοτε κοινωνικά και ιστορικά δεδομένα. Έτσι, αναγνωρίζεται η η πολυσημία και πολυλειτουργικότητα των συμβόλων του λαϊκού πολιτισμού.

Η έννοια του context απασχόλησε τον Dan Ben-Amos, κορυφαίο Αμερικανό λαογράφο που με τον διάσημο πλέον ορισμό του λαϊκού πολιτισμού ως καλλιτεχνική επικοινωνία σε μικρές ομάδες, επαναπροσανατόλισε τις λαογραφικές σπουδές. Συνοδοιπόροι του με πλούσιο έργο που άσκησε παγκόσμια επίδραση υπήρξαν οι Alan Dundes και Roger D. Abrahams.

Με το άρθρο του *Toward a definition of Folklore* -ίσως το σπουδαιότερο έργο του- αλλά και το συμπληρωματικό *A definition of folklore: A personal narrative*, το οποίο συνέγραψε σχεδόν 40 έτη αργότερα, ανανέωσε τον ορισμό του αντικειμένου της Λαογραφίας αλλά και της ίδιας της λαογραφικής επιστήμης, επισημαίνοντας την

καλλιτεχνική – επικοινωνιακή διάσταση που ενυπάρχει σε κάθε λαογραφική έκφραση. Ο Alan Dundes, επίσης με το έργο του ανανέωσε τη θεωρία, τη μεθοδολογία αλλά και τις θεματικές της λαογραφίας, μέσα από έναν γόνιμο διάλογο με τον στρουκτουραλισμό και την ψυχανάλυση. Ενδιαφέρον έδειξε, ακόμα για τη θεματολογία και τον τρόπο διδασκαλίας της Λαογραφίας στον ακαδημαϊκό χώρο, που είναι πολύ σημαντικό για την μετέπειτα πορεία της. Με τη σειρά του ο Roger D. Abrahams αφιερώθηκε στα λαογραφικά μεθοδολογικά εργαλεία και ανάλυσε την ποιητικότητα της καθημερινής ζωής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abrahams, Roger D. (1963): *Folklore in Culture: Notes toward an Analytic Method*. Texas Studies in Literature and Language no. 5 (Spring 1963): pp. 98-110.
- Abrahams, Roger D. (1968): *Introductory Remarks to a Rhetorical Theory of Folklore*. JAFno. 81: pp. 143-158.
- Abrahams, Roger D. (1993): *Phantoms of Romantic Nationalism in Folkloristic*". JAF: pp. 3-37.
- Arewa, Ojo D., (1970): *Proverb usage in "natural" context and non-oral critics*. The Journal of American Folklore, Vol. 83, No 330, pp 430- 437
- Barrère, Dorothy B., (1969): *The kumubonua Ledends. A study of late 19th century Hawaiian stories of creation and origius*. Honolulu: Department of Anthropology, Bernice. P. Bishop Musuem, Pacific Anthropological Records, no 3, pp. i-47.
- Baughman, Richard (1969): *Towards a Behavioral Theory of Folklore: A Reply to Roger Welsh*. JAFno. 82: pp. 167-170.
- Baughman, Richard, (1970): *Review*, The Journal of American Folklore, Vol. 83, No 330, pp. 482-483.
- Bauman, Richard (1975): *Verbal Art as Performance*". *American Anthropologist*, New Series, vol. 77, no. 2 (June 1975): pp. 290-311.
- Ben- Amos, Dan (1963c): *The Situation Structure of the Non-Humorous English Ballad*. Midwest Folklore no. 13:pp. 163-176.
- Ben- Amos, Dan (1971): *Toward a Definition of Folklore in Context*. JAFno. 84: pp. 3-15.
- Ben- Amos, Dan (1980): *The Concept of Motif in Folklore*. In *Folklore Studies in the 20th Century*, ed. Venetia Newall, Totawa, N.J. : Rowman and Littlefield, pp. 17-36.
- Ben- Amos, Dan (1983): *The Idea of Folklore: An Essay*. In *Studies in Aggadah and Jewish Folklore* edited by Issachar Ben- Ami and Joseph Dan. Folklore Research Center Studies 8. Jerusalem: The Magnes

Press, pp. 11-17. [Reprinted in Victor D. SANUA (ed.): *Fields of Offerings: Studies in Honor of Raphael Patai*. Cranberry, N.J.: Associated University Presses, 1983, p. 47-64; Alan DUNDES (ed.): *Folklore: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies*. Vol. I. London: Routledge, 2005]

- Ben-Amos (c1976): *Folklore Genres*, University of Texas Press
- Ben-Amos, Dan (1963a): *Folklore in Israel. Schweizerisches Archiv für Volkskunde* no. 59: pp. 14-24
- Ben-Amos, Dan (1971): *Toward a Definition of Folklore in Context*. JAFno. 84: pp. 3-15
- Ben-Amos, Dan (1983): *The idea of Folklore: An Essay*. In *Studies in Aggadah and Jewish Folklore* edited by Issachar Ben-Ami and Joseph Dan. Folklore Research Center Studies 8. Jerusalem: The Magnes Press, p 11-17[Reprinted in Victor D. Sanua (ed.) : *Fields of Offerings: Studies in Honor of Raphael Patai*. Cranberry, N.J.: Associated University Presses, 1983,pp. 47-64.
- Ben-Amos, Dan (2014): *A Definition of Folklore: A Personal Narrative*, *Estudis de Literatura Oral Popular*, num. 3, 2014, pp. 9-28
- Boyd, Joe Dan, (1970): *Judge Jackson: Black giand of white spirituals*. *The Journal of American Folklore*, Vol. 83, No 330, pp. 446- 451.
- Brunavard, Jan Harold (1968): *The Study of American Folklore: An Introduction*. New York: W. W. Norton and Co.
- Burger, Thomas (1976): *Max Weber's Theory of Concept Formation: History, Laws, and Ideal Types*. Durham, NC: Duke University Press.
- Degh, Linda, (1970): *Review*. *The Journal of American Folklore*, Vol. 83, No 330, pp. 472- 478.
- Dorson, R.M., (1950).*The growth of folklore courses*. “*The Journal of American Folklore*”, Vol. 63, No. 249 (Jul. - Sep., 1950), pp. 345-359.
- Dorson, R.M., (1968): *The British Folklorists: A History*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Dorson, Richard M. (1963): *Current Folklore Theories*. *Current Anthropology* no. 4:pp. 93-112.
- Dorsonb, Richard M. (ed.) (1972): *Folklore and Folklife: An Introduction*. Chicago: University of Chicago Press.

- Dundes, Alan (1962): *From Etic to Emic Units in the Structural Study of Folktales*. JAF75: pp. 95-105
- Dundes, Alan (1964): *One game Morphology: A study of the structure of Non- Verbal Folklore*. New York Folklore Quartely 20: pp. 276-288.
- Dundes, Alan (1964): *On Game Morhology: A Study of the Structure of Non-Verbal Folklore*. New York Folklore Quarterly 20: pp. 276-288
- Dundes, Alan (1965): *What Is Folklore?*. In Alan Dundes (ed.): *The*
- Dundes, Alan (1966): *Metafolklore and Oral Literary Critism*. *Montism* 50: pp. 505-516
- Dundes, Alan (1966): *The American Concept of Folklore*. *Journal of the Folklore Institute* no. 3: pp. 226-249.
- *Study of Folklore*. Englewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall, pp. 1-3.
- Dundes, Alan (1969): *The Devolutionary Premise in Folklore Theory*. *Journal of the Folklore Institute*, pp. 5-19.
- Dundes, Alan (1971): *Folk ideas as Units of Worldview*. JAF84: pp. 93-103
- Dundes, Alan (1976): *Structuralism and Folklore*. *Studia Fennica* 20: pp. 75-93.
- Hymes, Dell (1974): *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Hymes, Dell (1964): *Introduction: Toward Ethnographies of Communication*. *American Anthropologist* vol. 66, no 6, Special Publication "The Ethnography of Communication": pp. 1-34
- Kennedy, John G., (1970): *Aman Doger: Nubian Moner*, *The Journal of American Folklore*, Vol. 83, No 330, pp. 438- 445.
- KROHN, Kaarle (1971): *Folklore Methodology*. Formulated by Julius Krohn and expanded by Nordic Researchers. Trans. Roger L. WELSCH. Publications of the American Folklore Society bibliographical and Special Series, vol. 21. Austin, Texas: The University of Texas Press. [Originally published as *Die folkloristische Arbeitsmethode*. Oslo, Norway: The Institute for Comparative research in Human Culture, 1926.]

- KUHN, Thomas S. (1962): *The Structure of Scientific Revolutions*. International Encyclopedia of Unified Science, vols. 1 & 2. vol. 2, no. 2. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kuhn, Thomas S.(1962): *The Structure of Scientific Revolutions*. International Encyclopedia of Unified Science, vols. 1 and 2. vol. 2, no. 2. Chicago: The University of Chicago Press.
- McNeil, W.K., (1988). *The folklorist and anthropology: The Boasian influence*. In “100 years of American folklore studies. A Centennial Publication of the American Folklore Society published in conjunction with The 1988 Centennial Meeting Cambridge”. Massachusetts October 26-30, 1988, pp. 55-57.
- Montell, L., Allen, B., (1988). *The folklorist and history: Three Approaches*. In “100 years of American folklore studies. A Centennial Publication of the American Folklore Society published in conjunction with The 1988 Centennial Meeting Cambridge”. Massachusetts October 26-30, 1988, pp. 61-64.
- PROPP, Vladimir (1968): *Morphology of the Folktale*. 2nd revised edition. Ed. Louis A. WAGNER. “Introduction” by Alan DUNDES. Publications of the American Folklore Society Bibliographical and Special Series, vol. 9. Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore and Linguistics, Publication 10. Austin: University of Texas Press. *The Journal of American Folklore*, I, 1888, pp. 3-7.
- Thomson, Stith(ed.) (1953): *Four Symptasia on Folklore*. Held at the Midcentury International Folklore Conference Indiana University, July 21-August 4, 1950. Indiana University Publications Folklore Series No. 8. Bloomington: Indiana University Press.
- Zenner, Walter. D, (1970): *Ethnic stereotyping in Arabic proverbs*. *The Journal of American Folklore*, Vol. 83, No 330, pp. 417- 429
- Miedes, Wolfgang (2006): *The proof of the proverb is in the proving. Alan Dundes as pioneering paremiologist*, Western States Folklore Society, Vol. 65, No 3, pp 217-262

- Αλεξιάδης, Αλ. Μηνάς (επιμ.) (2002): Θητεία. Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγητή Μ. Γ. Μερακλή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Καπλάνογλου, Μαριάνθη (επιμ.) (2009): Ο λαϊκός πολιτισμός στον κόσμο της τεχνολογίας, Πατάκης
- Μερακλής, Μ., Παπαντωνάκης, Γ., Ζαφειρόπουλος, Χρ., Καπλάνογλου, Μ.& Κατσαδώρας, Γ. (επιμ.), (2017): Το παραμύθι. Από τους αδελφούς στην εποχή μας. Διάδοση και μελέτη, Gutenberg, σ. 83-121.